

Interievat: Rotariu Saul
Locul interieului: Botoșani
Data interviului: 2006
Intervievator: Major Eموke
Transcrierea: Ilea Livius George

ROTARIU SAUL I.

PARTEA 1.

- Să încep așa, din câte știu eu – de la bunici ...

*Da, da.

- Familia tatălui ... adică știu despre părinții lui mama și tata – tata lui era meșteșugar, era fierar ...

*Cum s-a numit?

- Fierar adică ... pe vremea aia, prin 1800 și ceva cât a trăit acolo era ... potcovea caii, făcea căruțe, pune roate la căruțe, chestii din astea, de-asta avem și numele *Rotaru*, că prin anii ceia ... la primăria ... vorbesc la primăriile astea din orașele ... din orașelele mici ... sătești erau probabil funcționari mai puțin pregătiți și în loc să scrie un nume din ăsta de ... evreiesc – care îi deosebit față de ... era pe atunci (numele nostru) el a scris: “Ce-i ăsta? Îi rotar – hai să-l trecem *Rotaru* ... în acte”

*Știți care era numele originar?

- Nu știu, nu știu. Probabil că și tatăl ... lui i se provine și de la străbunici ... chestia asta ... îi din ... vechi ... ei se ocupau de treaba asta ... erau oameni ... pe vremea aceea meșteșugarii erau oameni săraci ... socotiți așa ... dar își creșteau copiii ... îi....

*Cum s-au numit bunicii?

- Cum s-au numit? Păi pe ... pe bunicu’ *Iancu* și bunica nu mai țin minte, nu mai țin minte bunica cum se chema ...

*I-ați cunoscut?

-Nu i-am cunoscut, nu i-am cunoscut. Cu toate că ei au trăit cât am ... când m-am născut eu ... Au murit în Transnistria ... dar nu-i mai ... dar când au murit ei, aveam 3-4 ani și nu mi-a mai rămas în memorie figura lor ... figura lor ... Ei bineînțeles s-au ... ei au trăit în Săveni – dacă știți, este aici ... este un orașel așa ... pe atunci era un ... un orașel rural ... așa ... cum să spun ... cum îi și-acuma ... de la un capăt la celălalt ... orașelul propriuzis, unde erau case din astea fără ... fără curți ... fără să se deosebească de cele din sat ... era așa ... dacă porneai ... în capăt era Primăria și în jumate de oră erai la ieșirea ... la bariera de ieșire din oraș... nici jumate de oră. Ei, acolo se duce o viață evreiască tradițională. Existau în orașelu’ ăsta 5-6 sinagogi ... pe la câteva străduțe ... erau așa ... nu erau mari ... erau două ... două din astea erau tipic sinagogă – una mare ... una mare care este și acuma ... una așa ... tot tipic sinagogă da’ mai mică ... restul erau din ... case din astea ... care înainte erau case de locuit și ... mai mari și s-a amenajat acolo ... o sinagogă ca să facă față necesităților de ... că înainte ... pe vremea când era populat și se făcea slujbă la sinagogă de două ori pe zi ... dimineața și seara ... dimineața se făcea înainte de programul de lucru ... și ideea era să fie cât mai aproape de casă ca să poată să se ducă omul să-și facă rugăciunea, după aceea să se ducă la slujbă ... la lucru ... și seara se făcea în fiecare ... fiecare zi plus sărbători, sâmbătă, nu știu ce ...

*Tatăl dumneavoastră mergea?

- Tatăl meu, da. Tatăl meu ... el a lucrat ... a făcut școala primară ... atât a putut atuncea ... cam atât a ... din oameni așa mai săraci, mai ... care nu dispuneau de numerar. Pe-atuncea un meseriaș câștiga cam atâta cât să-și întrețină familia, să aibă de mâncare, să aibă unde sta ... și tatăl meu a făcut patru clase primare. A mai lucrat cu ... cu bunicu’ – cu

tatăl lui – în atelierul acela unde lucra dânsul și mai făcea fierărie ... mai ... bunicul mai se ocupa și de tratamentul bolilor la animale ... pe cale empirică ... cum se făcea pe atunci ...

* Fierarii se ocupau de asta?

- Da, se ocupau de asta ... da. Și după aceea a fost dat la o prăvălie ca ucenic ...

*Acolo în Săveni?

- Chiar în Săveni ... era o prăvălie de ... manufactură ... manufactură pe-atunci ... n-avea noțiunea da acuma de manufactură adică în sensul că-i o unitate industrializată ... nu știu ce ... ei manufactură era o prăvălie în care se desfășeau țesături, stofe, chestii din astea ... mărunțișuri pentru pentru haine ... pentru croitorie ... Ei, el a lucrat acolo câțiva ani ... xxx ... la început, vreo 2-3 ani era practic sluga patronului, el se ocupa de copiii patronului ... îi ducea la școală, îi aducea de la școală ... făcea cumpărăturile pentru nevasta patronului prăvăliei ... Bine, patronii ăștia ... în orașele ăștea nu erau mari ... afaceriști sau mari ... cutare, dar față de ceilalți ... care v-am spus atunci un ban ca și acuma în satele astea depărtate ... când vede o sută de lei – îi mare – la noi, la oraș, o sută de lei – te duci până nu știu unde cu tramvaiu' și-napoi sau cu autobuzu' și s-au terminat ... A lucrat acolo cât a lucrat și când s-a ... când s-a însurat, din ce a economisit el, din salariu' care o luat de acolo, din experiența care o căpătat-o de la prăvălia aia ... s-a însurat cu mama mea ... Mama mea ... părinții mamei mele stăteau într-un sat lângă Săveni, la vreo 10 kilometri ... care se cheama ... care se cheamă Hănești ... un sat așa micuț acolo era un iaz mare, iar bunicu' din partea lui mama era paznic la iaz și aveau ... familia bunicilor din partea mamei erau șapte copii ... și din munca asta de paznic la iaz întreținea familia ... atunci se dădea ... îi dădea de la iaz în fiecare săptămână câteva kilograme de pește, câteva kilograme de făină, câteva kilograme de zahăr ... cam pe așa era atunci în mediul rural ... o parte din plată ... din plata acelor care făceau anumite servicii ... și din asta au ... a crescut șapte copii ... O parte au învățat meserii ... mama și încă o soră a mamei au învățat croitoria ... școala ... au făcut patru clase ... numai una din ele care era mai ... tânără ... când a început să mai scape de obligațiile pentru ceilalți copii care erau mai mari, se măritaseră ... a făcut șapte clase ... primaree ... Mama mea a făcut tot patru clase și a fost dată tot ucenică la o ... la o croitoreasă ... și a învățat croitoria ... și a practicat croitoria ... Tatăl meu ... tatăl meu spuneam, din economiile dânsului ... s-a mutat în satul ăsta de unde era și mama și a deschis acolo o prăvălie ... cu produse din astea alimentare ... cu ...

*Știți cumva cum s-au cunoscut părinții?

- Ei s-au cunoscut ... cum era înainte obiceiul ... se făceau legături ... părinții se interesau de o ... părinții tatălui se interesau de o fată pentru băiat ... părinții fetei se interesau de un băiat pentru fata lor și din vorbă în vorbă se-ajungea ... uite, este o fată la Hănești, îi harnică ... îi croitoreasă ... are o meserie ... tatăl aicea ... xxx ... dânsul îi ... a învățat meseria asta – de vânzător – și are și el o ... are și el o meserie ... și s-au întâlnit s-au întâlnit, că de la satul ăsta – Hănești – sunt 10 kilometri până la Săveni și atunci, dacă voiai - să faci o ieșire să zic așa –la oraș, se-angaja o căruță și fetele din ... fetele din și băieții din Hănești ... o căruță, două, trei ... și mergeau la Săveni, aici se-ntâlneau cu fete, băieți din Săveni ... se întâlneau într-un anumit loc ... la un ceai ... și ... făcând legături din astea ... forțate sau neforțate ... ajungeau să se cunoască ... și s-au cunoscut, s-au ... probabil că au fost mulțumiți unul de altul că ... dacă ne-au făcut și pe noi înseamnă că au fost mulțumiți și ...

*Și câți ani aveau când s-au căsătorit?

- Când s-au căsătorit ... ei s-au căsătorit în 1937 ... tata avea 27 de ani și mama 29 de ani ... 29 de ani. Pentru că ... pe-atunci ... v-am spus ... tinerii care proveneau din familiile înstărite aveau ... își puteau manifesta tinerețea ... își puteau trăi tinerețea ... ăștia cum ieșeau din ... cum ajungeau la o vârstă că ... puteau să facă ceva ... erau imediat dați ucenici la diferite ... la fiecare ce meserie cam xxx și ei au făcut ucenicia ... Când au terminat și și-o făcut fiecare câte-un rost ... dota de care se vorbește ... și de care ... și care a fost ... și care este

și-acuma, poate, în unele locuri ... n-o putut exista în familiile astea de ... mai simple, de meșteșugari ... că ei n-aveau de unde acumula diferite sume de bani ... sume, obiecte, sau case sau nu știu ce să dea ... și trebuia să-ți faci singur. Și nu era ... Înainte, când o familie se înfiripa ... trebuia să aibă o casă unde să stea ... trebuia să aibă un pat, o masă, o cutare ... și trebuia să ... și trebuia... tu trebuia să ai niște bani ... să-ți faci singur, să-ți cumperi haine ... singur să-ți cumperi așternut ... nu știu ce ... tatăl – la fel ... tatăl, din economiile lui ... a strâns economii ca să poată reali ... să întreprindă și el ceva ...

*Și n-au primit nici o dotă?

- N-au primit nici o dotă, nici tata, nici mama ... și așa au luat-o ... s-au mutat la țară și a luat-o ... și când ...

*Au cumpărat casa?

- Nu, nu. Stăteau într-o casă închiriată de la un ... la un gospodar acolo ...

*Tot acolo era și prăvălia?

- Acolo era și prăvălia. Era într-un loc ... așa ... mai la mijlocul or..... unde vindea produse alimentare ... de fapt, prăvăliile astea erau de ... generale ... erau produse alimentare, erau ... aveai și câteva kilograme de cuie ... și o găleată și tot ce avea nevoie la ... ce se putea vinde la țărani ... că atunci nu erau prăvălii multe ...

*Și mama lucra ca și croitoreasă?

-Și mama lucra ca ... croitoreasă ... tot în sat, acolo ... pentru persoanele din sat, de-acolo ...

*Avea mașină de cusut?

- Da, da. Păi asta spun ... o strâns bani ... mama și-o cumpărat mașină ... tata și-o pus bani de-o parte ca să poa' să cumpere niște marfă și așa o început să ... și când au început să se gospodărească ... a venit problema cu război' și ... între timp m-am născut eu, s-a născut ...

*În cât v-ați născut?

- În '37 ... în '39 s-a născut un ... frate de al meu ... și în '41 s-a născut o ... o soră. Ei când s-a născut ...

*Care sunt numele părinților?

- *Lea* – mama și *Mochiu* tata ... Și când a început problema asta cu război' atunci se născuse sora mea ... eu aveam patru ani, fratele doi ani ... Tata a fost ... era în '40, '40 și ... '41, la începutul anului ... tata a fost chemat, concentrat ... și a fost dus la muncă ... la munci, la construcții de șosele în Transnistria ... ocupată atunci de ... de trupele române ... Și a fost dus la construcții de șosele strategice ... în zona aia ... A fost chemat la comandamentul lui comandamentul militar din Săveni ... cum se chema ...

*Toți bărbații evrei din sat erau ...

- Da, da ... cum se cheamă la armată, cu un rând de haine, cu nu știu ce, și a fost dus acolo ... Nu era ... nu era îmbrăcat în haine militare ... adică nu era sub aspect militar chemat ... asta se chema concentrare ... dar el s-a luat ca civil. El nu mai avea ce a face cu armata ... și așa, cu hainele lui cu tot ce a avut a fost dus acolo. A rămas mama în sat, cu trei copii. Bineînțeles că s-a ... a plecat din satu' respectiv înapoi în Săveni și a stat la ... la părinții ei ... la părinții ei în Săveni ... părinții ei erau ... nu, la părinții tatălui, că erau din Săveni și părinții mamei, la fel, au venit la Săveni ... au venit la Săveni și au stat împreună părinții tatălui ... cu părinții mamei, în casa în care stăteau la Săveni părinții tatălui. Și încă asta a fost la începutul anului '41 ... prin ianuarie – februarie. În luna noiembrie ... ne-a ... au primit și părinții tatălui, și părinții mamei și mama ... să fie în 24 de ore ... să fie într-un loc, acolo, chemați la ... în oraș ... și au fost îmbarcați ... cu ce poa' să ... lucruri ce poa' să ia în mână ... și mama ce putea să ia în mână? ... avea un copil de doi ani, eu de patru ani, și o fetiță de ... de câteva luni ... și mama a luat în brațe fetița ... pe mine m-au luat de mână părinții tatălui și a mamei ... și ce-o putut să ia părinții atunci ... tot nu erau oamenioameni ... bineînțeles tineri ... dacă tata avea 27 ... bunicii aveau în jur de ... 50 –55 de ani ... și ne-a ... în căruță ne-a dus ... până la

prima gară. La prima gară – este o gară lângă Săveni, la 10 kilometri, *Ungureni* se cheamă – ne-a îmbarcat în vagoane din acestea de marfă și ne-au dus în Transnistria.

*Și căruțele astea a-ți închiriat?

- Căruțele astea au fost ... nu ... au fost închiriate de către Primăria locală ... acum nu știu că le-o plătit părinții, că nu le-o plătit ... acum nu mai ... nu știu ...

*Și ce s-a zis ... unde duc oamenii?

- Păi le-o zis ... în ... ne duce într-un loc unde să ne comaseze că ... nu mai putem sta ... nu mai putem sta în zonele astea ... că sunt prea mulți evrei ... că-s prea ... toate satele ... toate astea sunt ... n-au ce căuta evreii în mediul rural ... și ne-au dus. Ne-au ... asta era ... bine, explicații multe nu se dădeau ... că se venea cu armata ... cu așa ...

*Până unde v-au dus cu trenul?

- Poftim?

*Până unde v-au dus cu trenul?

- Păi ne-au dus cu trenul până ... până la *Moghilev* ...

*Și de-acolo?

- Ne-am dus cu un tren ... fiecare a mâncat ce a apucat să ia de pe-acasă ... că le-a spus să-și ia mâncare pentru trei zile... pe drum nu s-a dat nici un fel de mâncare ... vagonu' a mers ... trenu' în continuare ... mai stătea, mai pleca ... după cum se schimbau trenurile ... liniile... nu știu ce ... Acolo ne-a lăsat jos într-un cartier care a fost bombardat în timpul luptelor ... Și acolo era un fel de magazie mare ... o hală ... o magazie ... cum se făcea atunci ... magazie de xxx ... nu știu ce mare ... mare ... și ne-o dus acolo ... o parte din ... în diferite locuri ... noi am nimerit în magazie ... în magazia asta mare ... unde cam erau ... cam toți acolo ... o parte din locuitorii din Săveni ... și din satele din jur, care îi duseseră în Săveni că în toate satele din jur era și populație evreiască. Ei, acolo ne-a arătat undeva ... erau niște paie ... și le-au spus părinților să ... și mamei ... să luați fiecare într-un colț, aici ... aduceți-vă paie ... faceți-vă un culcuș, așterneți ... ce aveți voi acolo ... o pătură ... un cearceaf ... o nu știu ce ... și aici ... aici e locul vostru. N-aveți voie să ieșiți de-aici decât până nu știu ... le-a spus acolo unde, în cuprinsul cartierului acela ... Ei, ne-am instalat acolo ... mâncare nu se dădea.

*Și cum ați supraviețuit?

- Unii ... care au fost fără copii ... fără obligații ... și-au luat lucrurile ... mai multe ... de îmbrăcăminte, de așternuturi ... de cutare ... unii mai aveau ... mai aveau niște verighete ... mai aveau niște inele ... niște ... Ei,ăștia făceau schimb cu țărani ... aveau o verighetă ... luau câteva kilograme de făină ... de cartofi ... de nu știu ce ... și așa ... încet, încet ... oamenii s-au și ... și familia noastră și părinții ... și bunicii au dat tot ce au avut pe ei ... au rămas cu un pant.. ... cu un rând de haine ... care se ... nu se puteau dezbrăca ... și mai cumpărau jumătate de kilogram de făină ... mai ... o parte mergeau și la gunoi ... unde aruncau ... acolo era ... locuitorii ... *Moghilev* e un oraș așa ... unde aruncau locuitorii ... ca la noi, cum vedeți pe la gunoi ... mai umblă unii ... mai aleg pentru animale resturi ... așa resturi de cartofi ... resturi de cutare ... Mama avea ... o ducea foarte greu în privința asta ... că ea nu putea ... cu copil mic trebuia să-l alăpteze ... n-avea ... n-avea lapte ... trebuia să mănânce lucruri mai suculente pentru lapte ... nici nu putea să lucreze ... că a avut bineînțeles un copil mic de cutare ... unii mai mergeau să ... mai lucrau pe la țărani din jur, acolo ... îi ajutau la ... oi și la vaci ... la animale ...

*Era voie să meargă la lucru?

- Da, în jur, acolo ... care era în zona aceea putea să se ducă ... și bineînțele ... și sora asta mică a noastră ... la un moment dat a murit ... A murit de inaniție. N-avea mama ... n-a mai avut ... n-a mai avut lapte s-o hrănească ... mâncare nici pe-atâta ... cât pentru un copil. Și noiăștia – mai aveam noroc cu un frate de-a lui mama care n-o fost luat la muncă că era mai în vârstăîn ultimul timp a fost luat și a lucrat la o bucătărie a militarilor ... la o bucătărie militară acolo ... făcea ... munci din astea ... ducea lăturile, nu știu ce ... și mai ce ...

*Pentru soldați români, nu?

- Da ... și mai ce putea de-acolo lua ... niște resturi așa lua... și noi am rezistat până la ... am reușit noi să rezistăm ... Părinții lui mama și părinții lui tata au murit tot acolo ... din cauza ... bineînțeles condiții de igienă nu erau deloc ... nu era apă ... nici curentă ... nici așa ... că erau distruse ... unde mai erau fântâni erau distruse din timpul bombardamentelor ... era ... era aproape acolo ... *Dugul* ... și se mai duceau ... acolo era ... mai aduceau câte-o găleată-două de apă ... se mai spălau oamenii ... era departe, da' aduceau ... Ei, din cauza asta au apărut bolile astea ... tifos exantematic ... și din cauza mizeriei, a subnutriției ... toate astea ... cei care au fost mai bătrâni, mai slabi ... s-au îmbolnăvit. Părinții lui mama și părinții lui tata s-au îmbolnăvit ... și în scurt timp ... fără asistență sanit ... medicală ... bineînțeles, au murit. Au murit și ei. A rămas numai mama cu noi doi copii.

*Atuncea despre ... nici despre ceilalți doi bunici din partea mamei nu aveți amintiri ...

- Nu, nu. Vă spun – aveam patru ani ... nu mai rețin, n-aș putea să ...

*Și din perioada asta din Transnistria mai aveți ceva amintiri?

- Din Transnistria am ... am amintiri ... păi ce vă spun ... lucruri din astea ... știu că foamea e un lucru care nu se uită și ... suferă fiecare indiferent cât ar spune ... cineva ... suferă ... dacă suferi pentru o cauză – cum fac atâția care-s ... care fac greva foamei – îi una, da' când suferi ... și-atuncea e asistat de medici, de nu știu ce ... îi mai face o glucoză ... Din ... de la moartea surorii am o amintire macabră ... trebuia ... era un loc unde se îngropau ... o groapă comună ... acolo era tot timpul ... era agitație acolo că-s ... că tot timpul se luau oamenii din ... morți ... care dimineată îi găseau ... îi găseau morți ... făceau o slujbă cum se face la morți... veneau câteva persoane ... îl puneau într-o targă, acolo ... și-l ducea ... și țin minte că fiind o fetiță așa de mică ... avea 7 luni ... avea 9 luni ... nu au mai pus-o ... Știu că mama așa se frământa cum s-o pună acolo cu xxx ... și s-o ducă în targa aceea a lu' cutare și țin minte că era o cutie ... ceva ... acolo ... o cutie de lemn, ceva, nu știu ce se făcea cu ... știu că a pus-o în cutiuța aceea de lemn și a acoperit-o cu o pânză ... ceva ... așa ... asta mi-a rămas mie ... eu, ca copil ... când nu știam de coșciug ... nu știam de nimic ... Mama avea ideea că măcar să aibă nuanța unui coșciug ... nu luat așa ... și azvârlit la ... și amintirea asta o am ... și știu că ... cât timp am ... și până m-am întors, tot timpul m-a ... că un copil ... știi, primele ... la vârsta când ai primele amintiri ... primele fixări în memorie ... astea îți rămân ... lucrurile astea deosebite îți rămân ... că nu se-ntâmplă în fiecare zi ca o joacă obișnuită ... că te-ai jucat cu cineva ... Ei și ...

*S-a putut merge la înmormântarea acestor persoane care xxx

- Nu se făceau înmormântări ... nu se făceau înmormântări ... se făcea acolo ... se strângeau ... cum îi obiceiul la noi ... zece persoane ... zece bărbați ... se făcea o slujbă, care la noi e foarte scurtă ... durează 5 minute ... să ... se spune o rugăciune în memoria decedatului ... și după aceea era dus acolo ... erași dus la o groapă comună, undeva ... eu n-am fost la groapa aceea comună ... că nu m-a lăsat mama ... S-a dus cu copilu' ... noi am stat ... știu că ... noi am stat ... mama avea o soră mai tânără ... și când avea ceva probleme mama ... noi rămâneam cu sora aceea și ... ea s-a dus acolo ... Ei și a durat asta până-n '43 – '41, '42, '43. Și între timp tatăl a ajuns cu ... cu șantieru' ... șantieru' la care lucra tata a ajuns tocmai paralel de ... de ... peste râul *Bug* care despărțea *Moghilevul* de locul unde făceau dâșii șoselele celea ... tata ajunsese cam în zonele acelea și ... de obicei se strângeau la mal ... pe malul râului ... pe partea asta a râului unde era *Moghilev* în ... în ... unde erau familiile, femeile bătrâne, copiii ... aici și dincolo veneau ... duminica când era... când nu se lucra ... veneau bărbații și-și căutau ... își căutau ... erau așa – adică – dacă țipai tare ... dacă țipai tare și făceai din mână puteai să-ți dai seama, știi ... *Bugul* e așa o apă așa mai mărișoară ... așa ... Și ... o depistat-o pe mama... veneau ... și dacă știai că este bărbatul acolo ... întâi venea xxx și dacă se întâmpla că este o persoană care era soțul ... dacă venea soția lui îi făcea cu mâna ... nu știu ce ... Ei, și atuncea a știut ... a știut mama că tata trăiește ... și că este în zona aceea

*xxx...

- Și tata a știut că mama este ... și noi suntem ... și din rația lui – cât îi dădeau lui, acolo pentru mâncare, pentru cât ... la lucru ... le dădea o rație de mâncare – ne mai trimitea și nouă câte-o ... câte-o pâine ... câte-o ... puțin, câteva pachetele ... pachetele de zahăr ... este zahăru' ăsta ... cum se spune ... cubic ... așa pătrățele ... ne mai trimitea din când în când.

*Mai erau care treceau?

- Veneau militari ... militari sau chiar locuitori de-acolo cu diferite treburi și ... mai dădea pe sub mână .. așa ... mai dădea pe sub mână ... Bine, militari în termen ... care n-aveau treabă aiciși care era așa ... mai miloși ... lua așa – câteva pachetele și venea aici și le lăsa ... Ei și asta ... asta a fost ... supliciul ăsta din perioada aceea ...

*Și tot în magazia aceea ați stat până la sfârșit?

- Poftim?

*Tot acolo în magazia aceea ați stat până la sfârșit?

- Da, da. Acolo am stat tot timpul ... acolo am stat tot timpul ... și acolo stăteau ...

*Și era aglomerat acolo?

- Da, era o magazie mare, cum era o magazie de cereale și erau numai familii ... în colțul ăsta familie, o familie, o familie ... știu că ...

*Cam câte persoane erau?

- N-aș putea să ... eram copil ... n-aș putea să fac o apreciere da' știu ... știu că erau aproape ... majoritatea ... majoritate ... foarte multe familii din Săveni unde am ... de unde am plecat noi ... erau acolo ... că, după aceea, când ne-am întors, mai auzeam ... auzeam strigând ... "tanti *Ruhălă*" ... că eu v-am spus că ... mama avea o soră mai tânără ... și ne lăsa pe noi cu ... pe noi cu dansa când ... ea se ducea ... să mai facă rost de niște mâncare ... să mai facă ceva ... deci pe noi ... xxx și eu stăteam numai în ... eu voiam să stau numai în brațe la mătușa asta a mea ...

*xxx ...

- Și ea avea și ea treburile ei ... xxx trebuia să facă și ea rost de ceva ... nu știu ce ... ne lăsa pe-acolo ... ne ... spunea la alții să aibă grijă de noi să nu ne ducem că îi era frică ... să nu ne împuște ... să nu ne ia cineva ... să nu ne omoare cineva ... și eu țipam cât... țipam până se întorcea țipam: "Tanti *Ruhălă*, tanti *Ruhălă*!" și tot ... cum venea îi săream în brațe și nu putea să facă nimica ... eu îi stăteam agățat în brațe ... probabil ... și din situația aceea acolo ... eram speriat ... eram timorat ... și știu că mă întâlneam cu fel de fel de ... tot auzeam strigând .. "Da' domnule, eu nu vă cunosc!" ... "Ei, eu te cunosc ... nu stăteai acolo și țipai <<Tanti *Ruhălă*!>> și nu ne lăsa pe noi să ... să dormim!" ... de-asta știu că foarte mulți ... foarte mulți au fost acolo. De multe ori am ... în ultimul timp ... eram de-acuma ... eram mare de-acuma ... măntâlneam aici, la Botoșani ... am făcut liceul aici la Botoșani ... am terminat ... numa' auzeam pe stradă: "xxx" ... bineînțeles eu nu-i cunoșteam ...dar ei erau oameni mai ... mai maturi ... eu nu-i mai ... care au fost atunci maturi ... și așa știu că erau foarte ... erau foarte mulți ... Era o magazie mare, mare ... așa de ... magazie de cereale ... cum se făcea pe-atuncea ... și-acuma îi mare ... Și-acolo să ... Ei, când ... știe că ne-a ... între timp a început ... în ultimii ... în ultima perioadă au început să vină din țară ... Comunitatea din București organizase un sistem de ajutorare ... se mai strângea de la evreii din țara ... din București ... din regiunile astea unde nu s-au făcut atâtea ... nu s-au ... la noi, aici, au curățat terenu' ... nu mai rămăsese nimic în zonele ăstea sătești ... n-o rămas pui de ... pui de evreu ... aici, în zona asta din sud nu s-a ... nu s-a ... aici vroiau să curețe terenu', să ... în ideea că ... să facă o zonă din asta ... așa ...de tampon ... între ruși și știți ... și România. Și am ... au început să vină din țară ... mai trimitea niște ajutoare ... mai trimitea câte ... niște alimente ... ce se putea ... așa ... niște bani ceva s-au mai dat și așa ... și așa am rezistat până am plecat de-acolo ... De-acolo bineînțeles că am plecat ... ne-o ... tot așa ... într-un tren ... tot din ăsta ... de marfă ... fără W.C. fără nimica ...

cum îs trenurile ăstea ... nu ai cutare ... am ajuns în gară la Dorohoi ... aici, țin minte că am băut cel mai bun ceai din lume și din câte am băut până acuma.

*În gara Dorohoi?

- În gara Dorohoi – c-acolo ne-au așteptat ... ne-a așteptat Comunitatea din Dorohoi care ... în Dorohoi mai rămăseseră încă evrei ... era oraș mai mare decât la Săveni... mai rămăseseră evrei ... și era o bucătărie din asta, de campanie ... și acolo s-a făcut ... era pregătit ceai fierbinte ... îndulcit ... acuma un dulce, mai ales pentru copii – un dulce era o raritate – și știu că ... când ne-o dat o ceașcă de ceai de-acela ... știți așa, cum vezi o minune ... că acolo numai ceai nu puteai să faci ... și am do ... ne-o adus ceaiu' ăsta ... Și a fost o perioadă foarte grea, tatăl meu încă nu venise ... tatăl meu încă nu venise din ... din concentrarea în care a fost luat ... el mai lucra încă acolo, încă era ... încă xxx ... că era încă ... lucra încă acolo.

*Și când ați ajuns dumneavoastră înapoi?

- În '43. În decembrie '43. Și am ajuns în Dorohoi, acolo, la gara Dorohoi, ne-o lăsat acolo ... și familiile, mama cu ... cu două, cu trei surori ... și un frate s-au oprit la Dorohoi, acolo ... Ne-au dus într-o ... ne-au repartizat într-o casă a unui cetățean care plecase când ... când a început să se ... când au început să se retragă nemții ... o parte din ... o parte au plecat din oraș ... probabil care aveau ... știu eu ... frică de comunism sau de nu știu ce ... și-au plecat.

*Dintre evrei sau dintre ...

- Nu, nu ... din, din ceilalți locuitori ... și au ... într-o casă din asta ne-o ... ne-o repartizat. Ei, aici aveam condiții de cazare mai bune ... era o casă ... mai rămăseseră paturi ... mai rămăseseră ... ce nu putea el ... ce n-a putut să vândă, sau să ia, sau să ducă ... sau să ... nu știu ce ... Da' problema era că nu-ți dădea nimeni mâncare ...

*Și câte persoane erați în casă?

- Și noi am ... noi am fost ... a fost mama cu doi ... cu noi doi ... doi copii care am mai rămas ... am avut ... mama cu încă trei surori ... și încă ... încă un frate și ... noi copiii ... până la urmă soluția a fost că am ... ne-o primit într-un ... într-un orfelinat ... de copii ... care era făcut special pentru copiii ăștia care au venit ... unii au venit fără o surio ... unii copii au venit fără părinți ... părinții decedaseră acolo ... și acolo am stat ... am stat și acolo... un an de zile....

*La Dorohoi era....?

- xxx nu știu cât ... un an de zile ...

*xxx acesta ...

- În Dorohoi, da, în Dorohoi ... noi ... copiii ... am stat acolo. Mama o început și ea ceva să coase ... să ... nu știu ce ... era foarte greu ... era ... nimeni n-avea ... ș-atuncea – ca după război – nimeni n-avea bani, nimeni nu-și mai cosea, nimeni nu-și mai ... Cui îi ardea de ... atuncea să-și facă haine ... să-și facă ... Ei, ș-așa, încet-încet ... am rezistat ... după aceea a venit tata acasă ... în '44.

*Cam prin ce lună a venit?

- Tata a venit cam prin ... martie '44 ... a ajuns acasă ... că a durat de când s-a închis șantieru' acolo ... pe unii ... era de-acuma parte ocupată de ruși ... până au ajuns ei ... până o stat prin gări, prin orașe, nu știu ce și ...După aceea am mai stat în Dorohoi, tata și-a ... a început să lucreze ...

*Și tatăl cum a aflat că sunteți în Dorohoi?

- Aa ... l-au adus și pe dânsul în Dorohoi ... și a aflat ... că se știa ... se interesau oamenii ... mai ajungea o carte poștală ... se știa că evreii din Săveni au fost aduși la Dorohoi, c-acolo era gara asta - gara de legătură cu zona asta ... că altă gară nu este decât Dorohoi ... este o gară de ... *Ungureni* ... de unde am plecat noi ... *Ungureni*) ... da' asta-i gară mai mare ... și a aflat că suntem aici și ...

*Și cei care erau din sate nu s-au dus înapoi în casele lor?

- Nu, nu ... în primul rând pări ... casele părinților... bunicilor în Săveni au fost distruse ... au fost distruse ... casa părinților mai în ... acolo în Hănești ... n-a fost casa lor personală și nici n-aveau ce face în perioada aceea, după război acolo ... acolo la sat și am rămas la Dorohoi. Aici au închiriat ei o casă, undeva și tata a început să lucreze cu ... împreună cu trei cumnați. Trei – adică toți soții ... soții surorilor lui mama. Au făcut o echipă și mergeau și tăiau lemne ... în gospodăriile din orașul Dorohoi ... tăiau lemne pentru iarnă ... și așa am dus-o până ce a strâns ... o strâns ceva ... niște bani ... și tata fiind ... provenind din zona asta cu cai, cu căruțe, cu nu știu ce ... a cumpărat doi ... doi căluți ... atunci erau ieftini că ... n-aveau ce face cu ei oamenii, că era ... xxx ... și a început să facă cărașie ... căra fel de fel de produse de la Dorohoi la ...

*xxx o cumpărat și cai?

-Poftim?

*O cumpărat și cai?

- Da, au cumpărat doi căluți, doi mânji așa mai tineri ...

*Aa ... căluți – am înțeles căruță.

- Căluți, da ... și a început să facă cărașie, ducea la moară, cum era pe-atuncea ... se măcina ... se una, se alta ... unu' se muta ... unu' se cutare și așa am mai stat până în '45 în ... în ...

*Atunci când a venit tatăl înapoi, v-a luat din casa asta de copii...

- Da, ne-a luat ... și ne-a închiriat tata o casă undeva acolo ...

*Și aici stătea numai familia dumneavoastră sau ... mai stăteau și ...

- Nu. Când v-am spus c-a venit tata – de-acuma ne-o închiriat ... o închiriat o ... el dac-a început să lucreze ... a început ... a închiriat o casă și ne-am mutat noi acolo ... mama, tata, noi doi și ... am stat acolo ... am început eu să fac școala primară în Dorohoi, acolo, clasa I-a în 1945. am fost la școală... '45 ... clasa I-a ... și după aceea el s-a ... a venit în '46 ... a venit înapoi în Săveni ... unde ... de unde era ... de unde-o plecat ... și aicea tot n-aveam casă ... casa bunicilor era ... era distrusă ... rămăsese numai locul gol. A închiriat undeva o cameră a cărei ieșire era ... pe geam. Era o casă ... unde mai locuia cineva ... o doamnă singură, în vârstă. Și când a văzut că suntem noi doi ... noi avem ... copii ... alergam toată ziua ... afară – în casă, afară – în casă ... intrarea era ... erau casele astea ... dac-ați văzut ... casele astea ... cu... cu două intrări ... una în față și una în spate ... iar camerele ... sunt tip vagon cum se spune așa ... nedecomandate ... cum s-ar spune ... și trebuia să intrăm prin ... pe la dânsa ...

*Dumneavoastră ați primit camera din mijloc?

- Da, am primit camera din spate ... ultima ... și noi trebu ...

*Și aia nu avea ușă

- Nu, n-aveam ușă. Din camera din spate intrai în camera din mijloc, din camera din mijloc te ... era un coridor care ducea în spată, în curte ... și în față acolo... și noi trebuia automat să trecem pe la doamna aia ... ori prin spate, ori prin față trebuia să trecem. Noi copiii ... pe copii – nu poți să-i ții în casă tot timpul (*mai ieșeam afară*) ... și era puțin .. o doamnă în vârstă era și puțin așa ... de-acuma nu mai avea așa ... era tare, tare în vârstă și ... până la urmă soluția a fost cu două –trei trepte, așa, la marginea geamului, două-trei trepte la ieșirea cutare ... și acolo am locuit ... acolo am locuit o bucată de timp ... Tata a început să lucreze meseria care a avut-o bunicu' – fierăria, da ... s-a asociat cu un ... cu un cetățean tot din oraș, de-acolo, care avea sculele respective ... că ș-aicea-ți trebuie niște scule ... îți trebuie niște ... și a lucrat fierărie acolo ...

*Și partenerul ăsta al lui era evreu?

- Nu, nu. Era creștin. El avea scule și au lucrat împreună ... și așa am luat-o înainte. Eu am făcut școala ... apoi a intrat și fratele la școală ... după aceea cetățeanul acela n-a mai lucrat, a plecat de-acolo. Și-a luat sculele, și-a luat tot ... și tata s-a lăsat și el de meseria asta că trebuia să-și facă rost de scule ... era greu ... n-avea cutare ... Și el avea ... cu toate că avea

patru clase, da' ... lucrând în ... la prăvălia aia ... acolo trebuia să socotească ... trebuia să măsoare ... trebuia să scrie prețurile ... cutare ... și avea un scris foarte frumos ... și s-a angajat funcționar ...

*Acolo în Săveni?

- La Primărie, acolo, și după ce a fost funcționar la o unitate din asta, de mecanizarea agriculturii, a fost contabil ... că el a învățat și contabilitatea între timp ... și ... iar noi am făcut școală, liceu, facultate ... și ... inițial a ... mama a decedat în 1999 și tata în 1975. Tata a decedat în urma unui infarct ... și mama a trăit până în 1999, a murit la 90 de ani, a stat la mine ... eu ... povestea mea e de-acuma cea modernistă ... cea de-acuma ... care nu mai constituie (*ceva*) deosebit ...

*Ați făcut ... un an de școală în Dorohoi, sau cât?

- Unul, da. Clasa întâia am făcut-o acolo.

*Și la Săveni, câte?

- La Săveni am făcut șapte clase. Din clasa a doua.

*Xxxx

- Din clasa a doua până într-a șaptea. După aceea am venit aici la Botoșani, am dat examen de admitere la Liceul Comercial – se chema pe atunci Școala Medie de Statistică (?) ... am terminat Liceul Comercial ...

*Asta era clasa a opta, a noua, sau ...

- Era așa: era a opta, a noua, a zecea și a unșpea. Patru ani se făceau.

*Și unde ați stat între timp?

- Aici ... aici am stat la internat cât am făcut școală aici. Și fratele meu la fel.

*Tot aceeași școală?

- Da, tot aceeași școală ... am făcut facultatea și după aceea m-am ... xxx

*Și când ați terminat liceul, în ce an?

- Liceul l-am terminat în '55. Am făcut armata din cincizeci și ... am lucrat doi ani - '55-'57, am făcut armata '57- 1959 ...

*Doi ani ați făcut armata?

- Da, da ... și după aceea am făcut facultatea ...

ROTARU SAUL I –

PARTEA 2.

- Eu sunt economist de meserie ...

*Xxx ...

- La Iași, da. Eu sunt de meserie economist, am lucrat ca economist în diferite întreprinderi, m-am pensionat în 1999 ... și acuma sunt tânăr pensionar de 69 de ani.

*Și când ați terminat facultatea?

- Facultatea eu am făcut-o la fără frecvență, am lucrat, am lucrat și am făcut facultatea

...

*Aici ați lucrat, în Botoșani?

- Da ...

*Și ați făcut facultatea la Iași ... ?

- Da, da.

*Și așa câți ani a durat facultatea ... patru sau cinci?

- Patru. Patru ani. Și asta-i, pe scurt.

*Și în cei doi ani după liceu, ce ați lucrat?

- După liceu am făcut ... am fost contabil ...

*Contabil ... contabil la ceva ...

- La Săveni, la o stațiune de mașini și tractoare agricole. Acolo a fost și tata contabil și lucrând el acolo, m-am dus și eu ... ca copil ... și după doi ani m-am dus în armată ...

*Și după aceea ce ați lucrat? Tot contabil ...

- Tot contabil ... da, că asta era meseria ... asta era meseria mea.

*Tot acolo în Săveni, sau ...

- Am lucrat în ... am lucrat în Săveni și după aceea m-am mutat la Botoșani, aici.

*Din ce an v-ați mutat în Botoșani?

- În Botoșani ... '55-'57, ... xxx ... '60 -'61 ... '61. Și aici am lucrat tot timpul ... Am lucrat la o întreprindere comercială de produse alimentare ... de desfacere de produse alimentare ... am lucrat la o ... după aceea la o întreprindere ... am fost... după aceea contabil șef la o întreprindere de colectare a... materii prime pentru industria ușoară ... și de acolo ... am lucrat acolo până m-am ... nu ... până-n '98 și din '98 am lucrat la Direcția Finanțelor Publice. Am fost inspector de specialitate ... până-n '99. Deci ...

*Și v-ați căsătorit? În ce an?

- Și m-am căsătorit ... între timp ... mai târziu m-am căsătorit și eu ... din ... păstrând tradiția familiei ... am xxx ... m-am căsătorit în '72, aveam deacuma 35 de ani.

*Cum ați cunoscut-o pe soție?

- După o prietenie lungă, lungă cu soția mea ... da' soția mea este creștină ... și familia ei nu vedea bine prietenia asta ... și dânsa, ca să nu supere părinții ... să nu supere ... e-o ... e-o femeie foarte bună la suflet ... e sufletistă ... nu vrea să facă rău nici la o furnică, și nu a vrut să-i supere ... Și tot a zis ea ... las' că nu-i ... eram de-acuma mai moderni ... nu mai țineam să fie chiar ... vorba aceea ... pus patrafiru-n cap ... și nu știu ce ... nici ea ... nici eu. Ne păstrăm fiecare tradițiile noastre ... se ... ea se ducea ... ee, nu suntem ... adică ea nu-i credincioasă ...e credincioasă, da' nu din asta care să practice în mod curent ... religia ... se duce ... ține sărbătorile care se țin, nu lucrează în zilele în care este sărbătoare la ... în calendaru' creștin ... se duce la ... la biserică când are pomenirea părinților ... primește preotu-n casă când vine de Anu' Nou ... da, de Anul Nou, de cutare ... Eu - la fel - eu mă duc la sinagogă în fiecare sâmbătă când se face aici vineri-sâmbătă ... când se face ... eu îmi țin Paștele ... Paștele meu ... și ține și dânsa, bineînțeles în sărbătoarea asta de Yom Kippur - când se postește - postește și dânsa odată cu mine ... să nu-mi facă poftă de mâncare ...

*Xxx ...

- Nu, în general așa era ... îi spuneam: "Măi, tu mănâncă că ce...., hai, nu mănânci dar, ia-ți un ceai, bea un ceai, ia un dulce, ceva, în gură ... m-aștepți pe mine ... ca să vin eu de la sărbătoare ... târziu, ..până la 6-7 seara ... de dimineață". Zice: "Nu, da' ce? Eu nu pot să postesc o zi? Ce eu sunt ... eu sunt ... Dumnezeu o să fie mulțumit ... și al meu pentru că ... pentru că mă gândesc la El ... că e Unul și Același ..." Și ... n-avem probleme din astea ... de ... xxx la sinagogă ... când sunt manifestări din astea cu public vine și dânsa, e membră a comunității, oficial aici, e înscrisă aici ... eu - la fel - o însoțesc când se duce la o biserică, la o înmormântare ... ceva ... la o Înviere, la o cutare ... o însoțesc și eu ... să nu fie singură ... nu-mi strică nimic, nici mie, nici ei ... nici xxx

*Și copii aveți?

- N-avem copii ...

*Atuncea țineți și Paștele creștin și ...

- Țin și Paștele creștin și ...

*Și Crăciunul?

- Da, și Crăciunul ...

*Xxx ...

- Da, Paștile mele le țin poate mai ... poate mai bine decât o familie 100 % evreiască. Avem ... avem vase separate ... soția le ține separat ... când vine Paștele ... știți – atunci ... dumneavoastră sunteți creștină ... da ...

*Nu, da' cunosc ...

- Știți că așa este ... să nu ... să nu se folosească vase care s-au folosit în timpul zilelor ... mai înainte ... cum ... sau înainte, oameni n-aveau două rânduri, trei rânduri de vase cum avem noi acum – o parte pentru zi de zi, o parte pentru ocazii, o parte pentru mese festive, nu știu ce ... aveau un singur rând de vase ... ei ... era un obicei atunci că se fierbeau vasele astea cu leșie – știți ce-nseamnă leșie, știți?

*Nu

- O soluție făcută din cenușă cu apă și fiartă ... Și le fierbeau, le curățau, și le foloseau.

*Așa făcea mama dumneavoastră?

- Așa făcea mama mea când eram mici, ei, după ... nu tot timpul ... după aceea, în ultimul timp ... când aveam de-acuma ... nivelul de trai s-a mai ridicat puțin, avea vase separate pentru ... pentru Paști – oale, vase, tot ce trebuie ... așa și soția ... aveam niște vase ... cum se zice, de sticlă, așa frumoase, franțuzești ... și acelea le ținem pentru Paște ... xxx nu se atinge de ele ... are ... are ... niște vase din astea în care face mâncare ... tot ... tacâmuri, tot, de Paște ... se schimbă tot. Face mâncăruri tipic ... tipic evreiești ... foarte bune ... că eu ... de foarte xxx e o foarte bună, foarte bună gospodină.

*Ce fel de mâncare face ...

- Aaa ... mâncare tipic evreiască ... de ... de fapt ... da, de Paști, de obicei este supă de pasăre cu ... cu mâncăruri din cartofi ... fel de fel de mâncăruri din cartofi ... cartofi măcinați amestecați cu ou , cu ceapă prăjită, cu ... mirodenii ... și se fac niște turtițe sau se face tot din cartof fiert și dat prin mașina de carne, și amestecat cu ou și tot cu condimente și ... și se face într-o tavă ca un fel de ... ca o turtă așa ... se taie după aceea pătrățele ...

*Și asta se mai prăjește o dată ... sau?

- Nu. Se pune în cuptor.

*În cuptor ...

- Se macină cartofii, se face așa ca o pastă, se amestecă cu ou, cu piper, cu ... sau alte condimente care ... care-ți plac ... se întinde într-o tavă pătrată, așa mai mare, se pune în cuptor ... se unge ... se pune grăsime ... ulei , bineînțeles, și se coace și are un gust excelent ... excelent.

*Și oul amestecat este xxx

- Oul amestecat ... așa cum faci un aluat ... când faci un aluat cu ou. Când faci, de exemplu cozonac ... pui ou ...

*Nu ou fiert ...

- Ou fiert ... nu. Ou crud. Cum faci, cum faci un cozonac: se-amestecă aluatul ... când îl amesteci cu apă, cu drojdie, cu așa ... și-l pui acolo ... pui și ou așa ... Și face din astea ... face tot ce se face din f ... din azima asta ... pasca asta, care este la noi ... este și făină ... este ... ați văzut tăbliile astea de pască cum sunt ... foile de pască ... este și făină dac-ați văzut ... sunt și cutii în care vine, și când se aduce la vânzare ... se vinde și făină adică. Din pască din asta care este coaptă ... Pasca este, știți ce este ... este un aluat cu ... un aluat care n-are nici un ingredient în el ...

*Da, am aflat ...

- ... că-i făină cu apă ... făină superioară cu apă ... și ... trece printr-o mașină care dă forma asta zimțată ... așa, mare ... așa vine ... vine copt și într-un cuptor special ... tot așa, special ... care se face pentru Paști ... ei și după ce face asta, se macină. Înainte se măcina ... înainte se măcina acasă ... într-o mașină de măcinat din asta ... cu care se macină cafeaua ... sau ... și făceai un praf – așa ca un fel de făină ... ei și din așa, la fel se pot face lucruri foarte

bune și dulci și condimentate ... se amestecă cu ou, cu zahăr, cu ... nu știu ... fel de fel de produse din astea ... și se fac ... dulciuri din astea foarte bune.

*Și cum a învățat soția dumneavoastră?

- De la mama. Noi am stat, după ce a murit tata ... mama a stat împreună cu noi ... până a decedat. Și a învățat de la mama lucrurile astea, plus că ea le mai știa ... că ea a făcut Liceul Comercial ... tot Liceul Comercial ... acici în Botoșani și ...

*Acolo ați cunoscut-o sau ...

- Nu, nu. Ne-am cunoscut la locul de muncă. A ... și acolo avea foarte multe ... colegi ... colege evrei. E aici în Botoșani ... a fost o majoritate evreiască ... în oraș ... în orașu' propriuzis. Și în școli erau foarte, foarte mulți, aproape jumate din ei ... din copii erau copii de evrei în școlile astea. Și mergea acasă ... pe la colege, pe la prietene ... O chemau, de Paști, cum se cheamă de Paști, ea le chema pe ele, pe colegele ei evreice de Crăciun, de Anu' Nou ... îi chema acasă, la masă ... să servească ... nu știu ce ... Ei, și acuma ... ea știa de acuma despre ce este vorba ... știa xxx ... și nu mai zic că am stat împreună ... că a stat și mama cu noi.

*Și părinții ei au acceptat până la urmă?

- Da, deci părinții mei ... nu.

*Nu părinții ...

- Ei, o acceptat ... era faptu' ... faptu'mplinit ... știți da' n-am avut ... noi puteam practic ... la început să ne ... da' v-am spus, dânsa n-o putut să-i supere ... cu un om mai în vârstă ... părinții ei erau în vârstă ... mai în vârstă ... adică și mama mea era ... păi când ne-am cunoscut noi ... era mai în vârstă ... nu știu, omul ideile care nu mai pot fi scoase din ... așa repede ... din subconștient ... și am zis ... hai mai lăsăm, mai stăm ... "Lasă că nu-i nici o ... nu ne trebuie nici o hârtie ... că nimeni n-o să ne ceară contu' ..." și până la urmă ne-am hotărât să ... am văzut că anii trec și ... prietenia nu mai ... se cimentase prea tare ca să nu mai ...

*Da' ați locuit împreună sau ...

- Nu, n-am locuit împreună ... n-am locuit împreună ... și ... dar eu mergeam acasă la dânsii... ea venea la noi ... se știa că ...

*Și părinții dumneavoastră n-au avut ceva împotriva că nu este evreică?

- Nu, nu. Și tot așa ... Ei și eu, la fel ... nu ... știți cum e acuma ... eu știu, acuma xxx tineretu-i mai libertin ... eu știu, cum să spun, are alte idei ... alte preocupări ... noi suntem încă din generația când ... când familia conta foarte mult ... nu puteai să spui ... că așa ... Acuma-s alte condiții. Acuma ... te-ai urcat, ai luat trenu', te-ai dus în Italia, te-ai dus în Anglia ... ai tras mâța de coadă un an – doi și dup-aceea ai rămas acolo ... încet, încet te-ai însurat ... te-ai măritat, sau ai căpătat loc de muncă ... te-ai ... te-ai acomodat ... și nu-ți prea pasă de ... ce-o să fie acasă. Las' că acasă dau un telefon ... o să fie bine ... nu știu ce ... ei, la noi era ... generațiile astea mai vechi ... familiile erau mult mai ... era aproape pe primul plan ... mulți își sacrificau tinerețea ... își sacrificau ... că nu puteau să ... să treacă peste familie ...

*Și părinții dumneavoastră au locuit în Săveni până a murit tatăl ...?

- Da, da ... și atunci, știți, după ce a murit tata ...

*Dar s-au mutat într-o casă mai ... mai ...

- Ei, da, bine, bine. Bineînțeles ... acolo ... am plecat de acolo, da ... acolo xxx atuncea era ... atuncea venise ... am ieșit noi acolo ... n-aveam unde să mergem, n-aveam unde să stăm, n-aveam locuri de muncă ... Nu erau în timpul..., după război greu îți găseai ...

*Și a primit o casă proprie sau ...

- Nu, nu ... au stat cu chirie ... cu chirie au stat ...

*De la stat sau cu ...

- Nu, de la un cetățean ... da ... de la un cetățean ... am stat în chirie și am stat până ... și n-am mai ... Ei, pe atunci nu se punea problema să cumperi o casă că era ... imposibil pentru ... pentru anumite categorii ... Noi am fost în categoria asta care ... cu toate că tata avea ... a făcut ucenicie la un negustor, n-avea simțu' ăsta să facă bani ... El trebuia să câștige un ban să

aibă mâncare copiii, soția n-a lucrat ... n-a lucrat ... adică n-avea serviciu ... mai cosea așa ... la cineva ... mai repara una, mai repara alta ... au avut doi copii ...

*Și acolo au avut ceva grădină?

- Nu, nu. N-am avut ... că stăteam chiar în zona ... unde v-am spus că era zona orașului unde era ... așa zis urbanizată, unde nu erau grădini ... era o curticică în spatele casei, acolo ...

*Da' nu se puteau ține animale sau ...

- Nu, nu ... o curticică așa ... cu un WC în curte ... și o magazioară pentru lemne și ... acolo ... să pui afară ceva ... acolo să-ntinzi o rufă ... (*dacă era*) ...

*Și în Israel ați fost?

- Am fost ... am fost de câteva ori ...

*Aveți rude?

- Am acolo, am acolo rude ... cam toate rudele mele sunt în ... sunt în Israel ... N-am la ora actuală ... am ... mai am numai veri de la ... frați și surori – a lui mama și a lui tata ... veri, verișoare am ... că ei nu mai sunt, au murit demult ... și

*Și în ce an ați fost prima dată?

- Prima dată am fost în ... cam prin '80, așa ...

*Și ce impresie ați avut?

- Ei, am avut impresie bună ... xxx și de câte ori am fost ... da'

*V-a plăcut?

- Mi-a plăcut ... mi-a plăcut ... am fost și înainte de Revoluție și după Revoluție, și mi-a plăcut ... dar noi ... soția având aici ... ei sunt șapte frați ... soția ... îi are pe toți aici ... și avea xxx ... o avea și pe mama ... că tatăl ei tot murise înainte și rămăsese mama.... și mama ... tot ea stătea cu mama ei, o întreținea și a avut foarte multe rude și nu s-a putut hotărî să ... mai ales că era de-acum și vârsta ...

*Dumneavoastră ați fi vrut să ...?

- Bine, eu aș fi vrut ... eu m-aș ... eu aș fi vrut, da' ... da' era și vârsta de-acuma când ... vârsta când s-a pus problema era când nu mai puteam ... nu puteam eu să mă ... să mă duc acolo să o încep de la început. C-acolo adevăru' este că se trăiește mai civilizată, și cum să spun mai bine într-un fel ... dar ... dar trebuie să dureze timp ca s-ajungi ... că nimeni nu-ți dă ... cine dă și cui dă ... să-ți dea să zic așa o sumă oarecare să ... nu-ți dă. Trebuie să-ncepi de jos, să faci anumite lucruri până-ți economisești ... până ajungi, până-ți faci o relație, până-ți găsești un loc de muncă, până nu știi ce ... trebuie și ... eram la o vârstă ... când nu ne-am mai ... nu ne-am mai putut hotărî pentru ... pentru asta. Da' am mers, am mers de câteva ori ... a fost și soția de două ori ... de două sau trei ori a fost acolo. Am stat..... după ce m-am pensionat ... am fost și am stat trei luni acolo cu soția ... și...

*Și în ce orașe ați fost?

- Am.... Dim ... totu... din Haifa din nord, am fost până în... Tel Aviv, Petaq Tikva, câteva așezări sătști, am..... am rude în toată țara. Am stat atunci trei luni cu soția.

*Ați suportat căldura?

- N-am plecat pe vremea căldurilor ... am plecat ...

*Iarna ...

- Iarna, în noiembrie. N-am plecat că ... în timpul căldurilor ... și nouă ne place să vizităm, să umblăm ... să circulăm și acolo sigur că în timpul căldurilor trebuie să stai la aer condiționat undeva ... nu poți să umbli pe drum, pe autobuze, pe trenuri sau pe stradă, chiar ... Am plecat așa ... de câte ori mergeam ... așa mergeam ... noiembrie, decembrie ... octombrie ...

*Și atunci mai plăcut acolo...

- Da, e mai plăcut ... e mai așa ... e o climă temperată ... în perioada asta ... ca la noi în septembrie ...august-septembrie, așa-i și la ei.

*Și pe timpul comunismului cum puteați să țineți legătura cu cei din izrael?

- Nu, nu ... Țineam legătura ... corespondam ... corespondam. Și am fost ... și am fost ... în 1980 am fost eu acolo ...

*V-au invitat ei?

- Da, da. Mi-au trimis o invitație ... m-am prezentat la autorități, am ... m-au verificat, m-au cutare ... au văzut că nu rezint nici un pericol... n-aveam secrete din astea, de stat ... c-asta era ... dacă aveai ... dacă lucreai ceva cu secrete de stat ... foarte greu îți dădea drumul într-o țară occidentală ...

*Și erați membru de partid?

- Îi ... Nu ... n-am fost membru de partid. ... am fost membru U.T.C. până am împlinit vârsta de 28 de ani ... și n-am mai ... n-am mai putut să mai fiu ... și după aceea n-am mai ... n-am ... n-am vrut să ...

*Și nu vi s-a cerut de la servicii?

- Nu. N-Am avut probleme, ... am avut niște probleme, dar ... am fost un profesionist bun și ... când se puneau problema ... xxx ... adică forurile... aveam ... atuncea era centralizarea asta, știți, ministere, cutare ... și chiar de multe ori mi s-a spus: "Măi, m-au întrebat ăștia ... ce-i, măi, cu tine că ... ne-o spus să-ți spunem că te scoatem dacă nu te faci membru de partid." Și zic: "Eu nu mă fac membru de partid din două motive – zic – în primul rând că în meseria mea nu-mi trebuie să fiu membru de partid ... că nu ... n-am o muncă care o fac cu oameni cu așa ceva ... și în al doilea rând, ... și în al doilea rând – eu am zis – eu nu vreau să fiu membru de partid, eu ... să mă critice pe mine paznicu' sau omul de servicii că n-am făcut nu știu ce activitate politică ... în xxx ... – Și-așa era ... venea un bețivan în ședință și trebuia să-i răspunzi că de ce ... nu știu ce, acolo ... nu cutare ... – și zic eu – de-asta nu vreau ... dacă mă dați afară de-aici ... îmi găsesc eu un post de contabil șef, în altă parte ... sau de economist" ... și așa am dus-o până s-au plictisit de mine și o zis: "Lasă-l pe ăsta, că ăsta-i dus puțin cu capu', cu mintea!" (și nu ma-u mai făcut ...)

*Și la U.T.C. din ce cauză v-ați înscris?

- E... toți eram în școală ... eram în liceu ... și nu se putea ... toată lumea era ... toți copiii erau ... am fost și pionier. Am fost pionier de când ... din '49 – de când s-au înființat organizațiile astea pentru copii ... de pionieri și cum era ... și atuncea în organizațiile de pionieri nu se primeau toți copiii ... numai cei mai buni la învățătură, și era atuncea ... ceva deosebit să te primească pionier că ... ești bun la învățătură ... dacă nu erai pionier înseamnă că erai un chiulangiu sau un prost, știți ...

*Și la U.T.C. din ce ... de la câți ani se intra?

- U.T.C. ... de la ... va să zică de la ... 14-15 ani ... Nu, eram la liceu de-acum ... eram în liceu ... până la liceu ... de la liceu de-acuma ... când intrai la liceu, de-acuma la ... de-acuma U.T.C. ... și automat erai ... ai fost pionier te înscria în U.T.C., Un copil ni spunea: "Nu vreau să fiu în U.T.C." Cu toate că activitatea U.T.C.-ului ... cum era pe-atuncea cu ăștia ... ăștia tineri ... nu era o activitate politică.

*Vă-ntâlneți?

-E ... ne întâlneam, mai făceam o excursie ... mai ... nu era activitate ... zic așa ... politică, cum era în partid. Poate făceau, la nivel mai înalt ... poate făceau activitate politică, dar la nivelul nostru, al școlii ... și după-aceia am intrat în servicii, mai eram încă U.T.C.-ist și a trecut puțin și am depășit vârsta și ... ei ... eu fiind ... de exemplu fiind în U.T.C. când am intrat în servicii – la un an, doi am făcut o excursie în Germania cu U.T.C.-ul ... pe care dacă n-aș fi fost U.T.C.-ist nu aș fi putut să o fac ...

*Și în ce alte țări ați mai fost?

- Am fost în Germania Democrată ... tot înainte de Revoluție ... în Germania Democrată am fost ... atâta am fost ... după aceea am fost în Bulgaria, în Cehoslovacia ... da' așa ... am fost cu mașina așa ... într-o excursie ... într-un concediu ... câteva zile ... cu mașina personală, în Bulgaria, în Cehoslovacia, în Germania ... am fost cu mașina personală ...

*Și cum vi s-au părut țările astea?

- În orice caz mi-au plăcut ... și în Bulgaria ... să știți am fost ... și în Bulgaria, unde era ... nu știu ... înainte era ideea cică ăsta-i "bulgar cu ceafa groasă" ... așa se spunea ... erau socotiți mai înapoiți ca noi ... eu am fost când ... am avut deacuma servicii ... am fost la mare ... și ne-am dus cu mașina în Bulgaria, două-trei zile ... și am găsit litoralul mult ... cum se vorbește acuma de litoral ... că se merge în Bulgaria, se merge în Grecia ... știți că îi îi ideea asta că la noi ... că acolo-i ... într-adevăr ... ei au fost ... cam prin '68 -'69 am fost în Bulgaria ... nu era acuma, ca să zic ... când e modernizat, ca să zic așa ... da' era mult mai modern ca la Eforie, ca la Mangalia, ca la Mamaia... ca atunci când era ... când am fost atunci la mare ... când era că mergeam la mare în fiecare an și eu ... și mult mai multe ... încă de atunci ei aveau plaja compartimentată, cu ... cu șezlonguri ... cu chioșcuri frumoase, vopsite ... culori ... la noi erau tonete din astea nenorocite atunci ... prin anii aceia ... două-trei scânduri puse și pe masă puse acolo niște ... ce se servea acolo ... mici și ... mici și bere ... acolo era făcut cum se face acuma ... era (*iată ce era*) Bulgaria ... nu mai zic că-n Cehoslovacia era o civilizație ...

*În ce an ați fost acolo?

- Am fost cam prin ... în jurul lui '68, așa ceva ... '68-'69. Și în Polonia am fost, tot cu mașina ... Și ... da-n Cehoslovacia și în Germania – nu mai zic! În Germania Democrată. era civilizație, frumos, curat ... Când am văzut ... în orașelele ăstea mici ... când am văzut că n-o să mă ... că nu este noroi ... era ... no, când am fost ... plouase două-trei zile, și, când am văzut că nu-i noroi ... și când am intrat cu mașina aici ... dacă aici, în Botoșani ... dacă ies undeva cu mașina și când plouă ... am trebă undeva ... când mă-ntorc ... deja dac-o spăl ... dac-am spălat-o c-o zi înainte, dacă mă duc până nu știu unde să cumpăr ceva ... mă-ntorc înapoi cu mașina ... de-acuma trebuie s-o spăl din nou ... când am văzut că am cam circulat vreo două-trei zile și (mașina era curată) ... m-am mirat ... și nu mai zic – și oamenii mai curați ... de pe-atunci. Acuma, în ultimul timp, n-am fost ... Cu soția. n-am fost decât în Israel, după ... după Revoluție ...

*Deci asta este prima ... Cine este pe ea?

- Prima, deci aici este un frate a lui mama, pe care îl chema – numele mic – *Șolim*, cu soția dânsului, poza e cam din anul 192.....-1927 ...

*Ce spune ... cui era adresată? Matel.....?

- De la Saly și *Șolim*, Matel *Coter* la Hănești. *Koter* e ... era familia ... familia mamei ... o chema *Coter*.

*Era unchiul xxx

- Și el e ... el e un frate de al lui mama ...

*Da, asta-i a doua, aici sunteți ... dumneavoastră ...

- Aici sunt eu la vârsta de 8-9 luni, fotografiat acolo ... chiar ... acasă ... unde m-am născut ... la Hănești, 1938 ...nu, înseamnă că ... înseamnă că eram în vârstă mai mare ... octombrie, noiembrie, decembrie ... șapte, nu, nu, așa-i – opt luni ...

*Și cine era *Șloim*?

- *Șloim* era soțul unei surori ... a unei surori de a lui mama ... xxx

*Și asta ... este tatăl ...

- Țsta este tatăl meu ... din anul 1949 fotografiat..... și aici ...

*Numărul patru ... da

- Tata când făcea armata, în 1934 ... era fruntaș la jandarmi.

*În ce localitate a făcut, sau nu știți ...

- În orice caz undeva în Oltenia ...

*Cât timp a ținut?
 - Păi pe-atuncea ... nu știu ... pe-atuncea se făcea armata ... nu, n-aș putea să vă spun ... cam trei ani. Doi-trei ani ... A făcut armata, a fost încorporat ... normal

*Aici ...?
 - Aici este mama.
 *Cea din stânga?
 - Cea din stânga ... și o soră de-a ei, când erau domnișoare.
 *Și sora cum se cheamă?
 - *Reusen* ... e soția lui *Șloim Reusen*.
 *Și numele mic al mătușii ...
 - E ... *Ruhla* și mama – *Lea*.
 **Ruhla Reusen* ...
 - Asta a fost ...
 *’33.
 - Este undeva ...
 *Aici, anul 1933.
 - Da, da ... este ’33 ...
 *Asta e a șaselea ... da...
 - Aici este ... vă spuneam în convorbirea anterioară că ... mama a învățat croitoria, și aici este atelierul unde ... unde a învățat ... aici este mătușa asta a mea ... xxx ... *Reusen*.
 *A doua din dreapta ...
 - A doua din dreapta. Asta este mama mea.
 * A doua din stânga.....
 - A doua din stânga și restul sunt colege ... aici sunt mașinile astea tip vechi, asta este probabil maestra ... care le învâța ...
 *Și a spus cumva mama cât timp a învățat acolo?
 - N-aș putea ...
 *Câțiva ani?
 - Cred că a învățat vreo trei-patru ani ... că așa era atunci ... întâi ... întâi făceai ucenicie la gospodăria patro ...
 *Maestrului ...
 - Maestrului ... și după aceea intrai de-acuma să coși ... xxx ... de-acuma erau aproape mature când au ajuns să coase ...
 *Da, asta a e șaptelea ...
 - Asta este ... părinții ... fotografia de la nunta părinților care a fost în 1937, în ianuarie, și exact în octombrie m-am născut eu ... exact la nouă luni, m-am născut eu ...
 *Da. Și asta cui îi era adresată? Domnului ... sau nu știți ...
 - Unui ... unui prieten. Nu, nu sunt rude.
 *Și cine era fotograficul? Foto Ștefănești xxx
 - Stați să aduc o lupă. Nu e..... Noenovici ... Ștefănești ... *Gheno, Ienovici* ...
 *Și *Leibovici* era numele tatălui?
 - Asta era numele mamei, era numele mamei ... era numele mamei..... ea ... ea a avut tatăl ei de drept ... n-a fost căsătorit ... n-au fost căsătoriți oficial ... adică au fost căsătoriți numai religios și n-a fost ... xxx ... părinții ... și n-au fost căsătoriți la ... primărie... unde s-a făcut ... xxx pe-atuncea, mai ales la țară ... Și *Leibovici* era numele ...
 *Al mamei sau al tatălui?
 - Al tatălui.
 *Și *Marcu* era tatăl dumneavoastră?
 - Da, *Mochiu* – *Marcu* așa... În familie i se spunea *Marcu*. Ce-am mai găsit aici ... asta-i ... asta-i o poză ... tata și mama ...

*Aici sunteți ...
- Țsta sunt eu când am făcut armată ... în anul 19 ... 1957 - '58..... 59.
*Și unde ați făcut armata?
- Am făcut armata în multe locuri ... asta .. poza asta este făcută la Craiova.
*Și erați ceva ofițer?
- Eram caporal ... eram în termen ... militar în termen ... am făcut ... am făcutla o școală de sergenți și ... doi ani am făcut armată ... eram mai ... puțin mai tânăr ...
*Asta era a noua, care era din album, v-arăt aici imediat xxx
- Xxx asta este care o ieșit cu ...
*Da, da' asta mai trebuie prelucrată un pic, că n-a ieșit ... xxx
- Asta o să dezlipesc de-acolo xxx e voalată ...
*Nu, nu, numai să-mi spuneți cine este ...
- Aici este ... nu,nu, unde este ... dincolo, pe dreapta, da, da, așa. Aici este soțul surorii ... *Reusen* ... acela de care am vorbit ... *Șloim Reusen* când a făcut armata ... tot în timpul stagiului militar ...
* xxx satan Saul ...
- xxx ... mâi rele xxx

*Asta este tot uniformă de soldat ...
- Da, da. De soldat român în termen.
*Cam în ce an a fost?
- 1932-1933 ... Asta este o poză ... în dreapta este mama mea, în ... după dânsa spre stânga ei este ... familia asta ... sora ei ... *Ruhla Reusen* și soțul ei *Reusen Șloim* și asta este o soră al unchiului meu *Reusen*. Poza asta trebuie să fie făcută tot prin '30, 1932 - '33 ...
*Înainte să se însoare (căsătorească) părinții ...
- Da, da.
*Da. Aceasta?
- Asta este la o sărbătorire a Paștelui, la cantina Comunității din Botoșani, unde au participat o mare parte din evrei ... din ... și aici este tatăl meu ...
*Care stă cu fața spre noi ... în dreapta ...
- Țsta este rabinu' care era pe-atunci în ... oficia aici ... asta este în 1972 ... 1972 ... aici scrie și anul ... anul evreiesc 5722.
*'32.
- '32. Țsta-i scrisul lui tata ... xxx avea patru clase ...
*Da. Prima seară de *Seder*.
- Da.
*Și cum se numea rabinu' ?
- Nu mai țin minte.
*Nu mai știți ...
- Dar o să întrebați, dacă o să rețineți, când mergeți la comunitate.
*Și mai recunoașteți pe cineva?
- Pe ... pe domnul ăsta puteți să-l întrebați ... că o să știe ... acela pe care l-am canonit eu când am găsit drumu' la ... xxx sunt diferiți cetățeni care ...
*Dumneavoastră n-ați participat la ...
- Cred că nu, cred că n-am fost eu atunci, aici. Dacă observați ... sunt majoritatea sunt oameni mai în vârstă.
*Și-n vremea aceea nu mergeați dumneavoastră?
- Probabil că, sau am fost a doua seară ... știți, se fac două seri ... dar nu mai țin minte eu să fi fost ... poate am fost ... și-am fost cu ...
*Da' mai mergeați și dumneavoastră, participați ...

- Da, da. În ultimul timp merg chiar în permanență, atuncea ... mă reprezenta tata la ceremoniile astea religioase, acum, dacă el nu este ... nu mai are cine să mă reprezinte ...

*Deci asta era făcută când ...

- Asta a fost făcută cam prin anii ... scrie aici?

*Nu.

- Cam prin anii '50. 1950 - '51, când a dorit ... când au dorit părinții mei să emigreze în Israel și au făcut o poză de familie pentru întocmirea formalităților, dar până la urmă au renunțat la proiectul ăsta.

*Nu au mai vrut, sau ...?

- Nu ... n-au mai vrut rudele tatălui ... nu se hotărâseră să plece. și atunci tata a zis că dacă nu pleacă ... avea surori ... tata avea trei surori ... și zicea: "Dacă nu pleacă surorile mele, nu plec nici eu ..." și așa a rămas. După aia au plecat ele, și a rămas el. He, he. După aceea au plecat fiecare, câte una, câte una, așa au plecat și noi n-am mai plecat.

*Aaa, și asta-i poza când v-au certat că ați fugit ...

- Da, aicia ne-o certat că noi ... aici era ... era un fotograf oficial aici ... de la poliție ...

*... miliție ...

- ... de la miliția de-atuncea ... și ăla n-a așteptat ... pe noi ... până ne găsește ... și cât ne-au căutat ... noi ne-am luat cu niște copii și ne-am dus, cine știe pe unde ...

*Și acolo la miliție se făceau ...

- Nu, nu la miliție ... se făcea într-un loc anume, și ...

*Un fotograf ...

- Da, un fotograf anume desemnat de ... de miliție. Și venea toată lumea ... era programată o anumită zi să vie lumea să-și facă ... să-și facă pozele, că stătea cineva de la poliție și spunea cam cum s-arate poza. Știți, ca să ...

*Xxxx ...

- ... să poată avea ei semnalmentele care trebuie să fie la un act oficial ...

*Polițistu' ăsta care a pus ștampila pe spate ...

- Da, ștampila și ...

*Și era făcută aici, în Botoșani?

- Nu, la Săveni. Noi stăteam atuncia la Săveni.

*Asta este numărul 13.

- Da, asta este..... Aici sunt părinții mei, eu, din dreapta ... începând din dreapta ... cum vedem noi.... Eu, tata, mama, aici e fratele, soția fratelui și astea sunt niște mătuși ale soției, că ea nu avea părinți..... deci astea sunt mătușile și un unchi la care ea stătea ... era o soră a mamei ei ... mama ei și tatăl erau ... nu avea ... și erau dâșii, familia ei ... și familia noastră.

*Și fratele dumneavoastră cum s-a numit?

- Fratele meu – *Avram*. Da' nu mai este. El a decedat în 1985.

*Și soția lui?

- Și soția lui este. E remăritată, are trei fete.

*Este tot evreică?

- Dânsa-i evreică, da.

*Și cum se numește?

- Acuma o cheamă ... *Hariga* ... Îi căsătorită cu un creștin.

*Nu, da' numele mic ...

- *Hermina*.

*Și numele de fată?

- *Her* ... numele de fată ... uite, ... nu mai știu ...

*Nu mai știți?

- Nu mai știu.

*În ce an s-au căsătorit ei ... măcar așa, deceniul ...
- Aaaa..... Păi să vedem ... dacă..... cam cu 35 de ani în urmă. Zic că ... în 1970, cam așa ... că fata asta mare a lor are în jur de 35 de ani și cam ... s-au căsătorit la ... a apărut la un an-doi după căsătorie ...

*Așa. 14. Mama dumneavoastră cu...

- Mama mea cu fetița fratelui ...

*O fetiță au avut?

- Trei.

*Trei?

- Trei fete.

*Cum se numesc ele?

- *Rica* – cea mai mare, *Monica* – una mijlocie și *Bianca* – cea mică.

*Asta oare care este?

- Asta trebuie să fie ... cred că asta mare ...

**Rica*.

- *Rica* este în România, e măritată, la București, predă informatica la *Liceul Lauder*, ați auzit de ...

ROTARU SAUL II.

PARTEA 1.

- *Școala Lauder* este înființată ... am înțeles ... după câte știu eu de Ambasada Israelului ... și cu sprijinul comunității evreilor ... și e școala unde ... unde învață mai mult... e o școală cu plată ... E o școală care începe din clasa I –a până ... la liceu ... și-i și liceu. Și-i cu plată și învață în general copiii personalului acreditat în România ... xxx ambasadori, salariați ai ambasadelor, și din alte ... și alți copii, tot din ... din alte ... și alți copii de diferite naționalități.

*În limba română?

- În limba română, da' învață limbi străine, engleză ... franceză și nu știu ce ...

*Și majoritatea sunt copiii ambasadurilor sau ... a oficialilor?

- Da, cam așa. Aștia care de obicei aici-a duc ..., o parte din ei, nu, nu toți ... că sunt diferite ... că sunt de exemplu ... sunt niște școli din astea care ... vin ambasadori din aștia, din țările astea ...din America Latină, care sunt xxx cultul catolic ... În școala asta învață și evrei și creștini, a ... și alte naționalități ... și spuneam – dânsa acolo e profesoară. Celelalte două sunt în Israel, lucrează în informatică, sunt măritate, au câte un copil. și fratele-i decedat, înmormântat aici la ... adică aici, în Botoșani ... a decedat și-i înmormântat aici.

*În cimitirul evreiesc?

- Da.

*Așa....16. Sunteți dumneavoastră ... poza asta mică ...

- Aii sunt eu cam prin ... în 2005 ... așa eram în 2005.

*Și cealaltă? Poza asta mare?

- Asta?

*Da, aia.

- Aici e la o întâlnire din ... tot din anul 2000 ... 2005 ... la întâlnirea de la absolvirea liceului ... Școlii Tehnice de Statistică – care am făcut-o ... Noi facem la fiecare 5 ani ... facem o întâlnire, aici a fost din ... la 25 de ani de la 1955 – 2000 ... nu în 1900 ... la 45 de ani de la ... nu, în 2000 a fost asta ... la 45 de ani de la ... nu, asta a fost în 2005 ... am scris aici?

*Da, 2005.

- Da, 2005 ... va să zică ... 55 – 2005 – la 50 de ani de la absolvirea liceului ... Și ne întâlnim în fiecare an aici ...

*Soția dumneavoastră ...
- Aceasta este soția, ăsta sunt eu, ăsta-i domnul *Anton* ... cel care ...
*Dânsul este ...
- Cel mai mare și mai xxx
*Dânsul este creștin sau ...
- E creștin ...
*Și lucrează ca și contabil la Comunitate ...
- Da, da ... ăsta este un coleg de-al meu de la Armanu(?), și-ăsta sunt xxx din Israel xxx tot un coleg de-al meu ... și astea sunt din Israel – două colege ... și vin ... anul ăsta au venit foarte multe colege din Israel ... care acuma sunt stabilite acolo ... și-au venit la întâlnirea asta de 50 de ani ...
*Asta era ceva liceu ...
- Liceu cu profil comercial. Se chema Școala Medie Tehnică de Statistică.
*Da' ținea de comunitatea evreiască?
- Nu, nu. Era liceu de stat ... liceu obișnuit....
*Cele două care sunt în Israel sunt evreice, nu?
- Da, da' ele ... vă spuneam rândul trecut era populația mare evreiască în Botoșani și foarte mare înainte de război ... și după război tot, tot erau foarte mulți ... erau mulți și ...
*Cum se numesc ele?
- Asta se numește *Ethel*. Care stă-n picioare ... și asta ... numele de familie e *Kohn* și numele mic nu mai rețin ... Doamna *Kohn* (*Konn*). Aici era la masa de întâlnire într-un ... la hotel Rapsodia xxx Ați fost Ați văzut la Hotel Rapsodia? Acolo unde-i Teatrul Eminescu, ați văzut ... este hotelul ăla care-i așa paralel ... aici ...
*Aceștia sunt părinții dumneavoastră?
- ăștia sunt părinții mei, tot la o ... la o ... la Cantina Comunității ... aici trebuie să fi fost ... la o sărbătorire de *Purim*, că văd că aici sunt niște haine mai groase ... în spate, acolo ... nu mai țin minte. Da' cam așa e ... E aici mama și cu ...
*Și asta e tot în Botoșani sau în Săveni?
- Mama?
*Nu, poza asta făcută ...
- Nu, aici în Botoșani.
*Botoșani?
- Botoșani. Tata a fost salariat la Comunitate ... până a murit ... câțiva ani ... de când ...
*Ați spus că s-au ... v-ați mutat înapoi în Săveni xxx
- Nu, nu ne-am mutat la ... am stat după război la Săveni, că după aceea ne-am mutat cu toții aici ... cu toții aici ... și tata a lucrat în perioada asta la Comunitate ...
*Până ce a murit ...
- Da.

*Frații tatălui dumneavoastră ... nu știu câți frați a avut ...
- A avut un singur frate.
*Mai mult surori a avut ...
- Da, un singur frate care ... îl chema *Rotaru Moishe*, el a plecat ... El a stat aici, lângă Dorohoi ... într-un sat ... și după aia când a început să facă ... să plece în Israel ... să facă alia... a plecat și dânsul.
*În ce sat a locuit?
- Lângă Dorohoi. Nu mai țin minte cum se chema satul.
*Avea familie?

- Da, era căsătorit, avea doi băieți și o fată ... nu, un băiat și o fată ... da, un băiat și o fată. După aceea a plecat în Israel ... și dânsul a decedat acolo în Israel și acuma sunt acolo ... un băiat și fata lor ...

**xxx care asta ... Saul? ... cu cine ... celui de la ...

- Celui ... de la fratele lui tata ...

**Ăla care a avut un accident xxx care l-a omorât ...

- Da, da xxx Dumnezeu să-l ierte ... și ...

*Și a murit în accident de mașină sau ...

- Da, da xxx accident xxx

**Nu accident, la trecere, când o ...

- Da, accident de mașină. La trecere de pietoni, o ..na. și a mai avut surori. *Winter Estera*, o soră, după numele căsătorită *Winter* ... care tot a plecat în Israel, acolo.... adică a plecat cu doi copii, un băiat și o fată ... altă soră *Bărbieru Sura* care tot a plecat cu soțul ei în Israel și cu un băiat, *Lutfach Betty*, iar o soră care, la fel, a plecat ... au stat ... toți au stat ... ceilalți care au ... înafară de fratele, toate surorile lui au stat în Săveni ... xxx și ...

*Și soții surorilor cu ce se ocupau?

- Era în Israel ... aici ei erau agricultori ... ăsta de la Dorohoi xxx agricultură ... avea acolo pământ, animale ... la Dorohoi ... ăăă *Șlanț* ... de exemplu ... surorile erau casnice iar soții lor, unu' era ăsta *Winter* care spuneam *Esthera*, o soră, soțu' ei era gestionar și tot a plecat în Israel și acolo a lucrat la o fabrică de ... produse vegetale deshidratate și a murit acolo ... Soțul lui *Bărbieru Surica* ... care spuneam ... aici a fost tot gestionar undeva la o cooperativă într-un sat și a plecat tot în Israel și acolo a lucrat la o fabrică de cafea ...

**Cafea Ness

- Și ... ce-am mai spus ... *Lutfach Betty*, tot o soră și soțul ei a fost curelar ... făcea produse din piele, hamuri pentru cai, fel de fel de chestii din astea, și ...

*Ei, ei au plecat în Israel?

- Toți, toți, toate rudele noastre au plecat ... atât a lui mama cât și a lui tata.

*Și aceștia, din partea tatălui în ce localitate au stat în Israel?

- Unii au stat la *Jderoth* ... una la *Țfath(?)* ...

***Bernatifa* a stat una ... nu? aceea care era a lui mama ...

- Tanti *Esthera* la *Sederot* ... *Surica* la *Țfath [Zefat]* și asta..... și *Lutfach* a stat undeva într-o anumită localitate lângă *Tel Aviv* ... nu mai rețin că ... xxx au decedat amândoi, adică toate surorile tatălui sunt decedate.

*Și surorile, frații mamei?

- Mama a avut un frate, *Șulim* care este ... poza asta ... aici ... dânsul a murit de ... aici în România, după război imediat ... a murit ... Era mai tânăr decât dânsa, da' a murit ...a făcut o boală ... ceva incurabil ...

*Era căsătorit?

- Era căsătorit. Este poză aici cu soția lui ...

*Și copiii aveau?

- N-o avut copii, a murit de tânăr ... o soră ...

*Și unde trăiau ei?

- Ei au trăit în Dorohoi ... în Dorohoi ... O soră *Ruhla Reusen* care apare în pozele care au fost pe-aici ... dânsa a stat la Săveni, împreună când am stat și noi acolo ... și de-acolo a plecat în Israel cu soțul ei ... n-a avut copii, și acum, în prezent, sunt decedați amândoi ... a mai avut o soră ...

**La *Petah Tiqva*

- La *Petah Tiqva* ...

**Care avea cele două fete ...

- Da, *Sura* ... da, *Sura*, care tot așa ... ea a stat la Ștefănești, o chema Bercovici *Sura*, a stat la Ștefănești, e o localitate lângă Botoșani, aici, Aici el se ocupa cu comerțu' de cereale, în Ștefănești, au plecat tot în anii când s-a plecat ... se pleca în Israel în '50și..., au avut două fete, au stat în *Petah Tiqva* și-acuma au o fată mai ... care-i verișoara mea, mai trăiește, și una a decedat.

*Și fetele cum s-au numit?

- Poftim?

*Aceste verișoare care era ... cum s-au numit?

- Cum sau numit? Cum a chemat-o pe *Liuca* (*Liuba*?) ... xxx numele mic? *Liuca*, aia a fost măritată și s-a și despărțit imediat ... și *Liuca*.

**Luca*?

- *Liuca* ... *Liuca*.

**Și cealaltă *Gerta*, nu?

- Cealaltă *Ethel* ...

***Ethel*?

*Care mai trăiește ...

- Da, care ... nu, nu mai trăiește ...

**No, iacă-tă!

- Și ... cine să mai spun ...

**Și cine a avut ...

- *Liuca* are două fete.

**Da ...

- Da.

*Și câți frați erau în total ... mama?

- Erau cinci ... și la tata tot cinci ... cam cinci, așa ... atuncea se făceau copii mai mulți ...ei au fost mai mulți, da' o mai murit ... era și mortalitatea infantilă mai mare – au mai murit din ei ... atâția au ... și acuma din familie au mai rămas numai ... veri, copii de-ai lor ... care sunt ... o parte sunt mai mici ca mine ...

**Și mai mari ...

- Sunt și mai mari și ... o parte sunt mai mici ca mine....

*Cam câți veri mai aveți sau verișoare ...

- Eu știu, trebuie să fac un inventar

*Așa aproximativ ...

**Așa ... la *Marcel* ...

- Doi... și *Marcel* și cu ... patru. *Dorineta* ...

***Dorineta* ...

- *Dorineta* și cu ... *Marcel* ...

*Ei sunt copiii cui?

**Vărului ...

- Copiii lui *Winter Estera* ... am spus înainte ... doi și doi ... patru ... mai am ... *Delu* – cinci, de la ... șasede la tanti *Hache* (*Nache*? *Lache*?) șase, *Hertha* (?) – șapte ... cam șapte.

*Mai țineți legătura?

- Da, da ... mai ținem legătura, mai vorbim la telefon cu o parte din ei ... am mai fost pe acolo ... când am fost, de câteva ori, i-am vizitat, am stat la ei ... am stat la dâșii.

.....
-Despre sărbătoarea de Paște v-am povestit rândul trecut cum se făcea: mama pregătea vasele, le scotea din dulapurile care erau speciale ... vasele pentru Paști, le curăța ...

*Și înainte de război avea vase separate?

- Da, da ...

**Nu exista familie la care să nu fie ...

- Se făceau mâncăruri din astea mai mult din pasăre. Supe în general ... asta se consuma mai mult ... la ... la evrei... supă de pasăre ... fripturi de pasăre ... se făceau dulciuri pe bază de azimă și făină de azimă ...

*Da ... xxx

- Cartofi, se făceau foarte mult, poate ți-aduci aminte ...

**Pește ...

- Nu, de Paști nu se consumă pește ... preparat în fel de fel de feluri ... de cartofi ... ca să mai varieze ... ouă foarte multe se consumau ... când se-așeza masa de Paști era oul la loc de cinste ... o bucată de carne, verdețuri, fiecare reprezenta niște tradiții ...

*Făcea tatăl ...

- Tata făcea ceremonia aia specială pentru Paști ... era ...

*Făcea acasă ...

- Se derula ca o piesă de teatru, un anumit ritual, se lua, se gusta fiecare fel de mâncare ... se umplea o cupă de vin ... se închina cupa asta de vin ... de câte ori se cere acolo ... când citeau xxx și se citea *Meghila* cum se spune pe ebraică ... povestea Paștelui ... care este cea religioasă, de ce se sărbătorește Paștele, cum ... ce a fost atunci ... așa... și masa asta ținea până noaptea târziu ... că la fiecare ... se citea ceva acolo ... se servea ceva ... iar se citea ... noi copiii ...

*Se citea în ebraică?

- Da, se citea în ebraică ...

*Și vă expllica?

- Da, tata ne explica ...

*În ce limbă vă explica?

- Și erau și niște ... În idiș și în românește ... și erau și niște traduceri decare explicau ... și noi le citeam noi, ca copii, și dânsul ne explica ... Copiii aveau, noi aveam atunci ... tot așa... era ca un fel de piesă de teatru, ca o reprezentație așa, teatrală așa ... Se-ascundea ... se-ascundea o felie de pască și așa era tradiția ... cine o ... cine o găsea căpăta ... căpăta un cadou din partea tatălui. Și tata ascundea undeva ... și noi știam asta ... că trebuia să ... și el ascundea într-un loc unde se poate găsi, bineînțeles, să nu întrerupă ceremonia că noi nu găseam ... xxx O găseam și începea negoțu'. Noi ... tata ne spunea: "Dă felia înapoi, de ce mi-ai furat-o?" ... "Ți-o dau, da' îmi dai cinci lei?" ... "Cum, cinci lei? Eu cu cinci lei cumpăr trei pâini!" ... "Ei, hai, dă trei lei și ..." se vede ...

*Și bani a dat?

- bani ... de obicei, da ... normal ...

*Da' nu mulți bani ...

- Da' prima dată ... prima dată când a făcut ceremonia asta ... că când eram mici ... nu ne dădeam seama că făcea ceremonia asta. Dat c'nd ... ne-am întors de-acolo ... noi ... eram de-acuma elev de școală și îndată când a făcut ceremonia și a ascuns felia asta de pască ... el ne spusese că dacă o să o găsim ... să o găsim numai, că o să vadă, o să ne dea nouă ... un cadou, ceva ... o să deie niște ... bani ... și noi nu știu ... noi am uitat, că el ne-o spus înainte asta ... ne-o spus cum o să fie. Dar noi am uitat ... noi am găsit asta și ne-am dus în altă cameră și am mâncat felia de pască ...

*He, he ...

- Că atunci era după război, era sărăcia mare ... nu era ca acuma ...

*Vă era foame ...

- Nu că ne era foame, da' nu era pască la discreție cum e acuma ... cumperi ... te duci cu bani ... cumperi o cutie, două, trei și ...

*Și vă plăcea ca copii pasca?

- ... și lua și el câteva felii de pască, acolo ... cât se cumpăra ... nu erau bani ...

*Dumneavoastră ați mâncat vreodată?
 *Da.
 **Și nu vă place?
 *Nu prea are mare gust ...
 **N-are gust, dar mie-mi place ...
 *Da, se poate așa ronțâni ...
 **Nuu, prima când se aduce, atunci îi bună, când ... cum se spune ...
 - Îi proaspătă ... și îi crocantă ...
 ** ... are ceva deosebit ... crocantă și dup-aceea ... după aceea nu, ca orișice aliment, dar la început, în ziua când o aduce acasă îmi place să ... să mănânc.
 - ... și noi am mâncat-o și când ...
 *Bucata asta pe care ... a ascuns-o?
 - ... ne-am dus în altă cameră, pe ascuns, tata n-a observat că noi tot pe ascuns am lucrat și când ne-am întors ...
 *Și câți ani aveți atunci?
 - Ei ... cred că aveam vreo 5-6 ... 6 ani. Și tata: “Ei, scoateți acuma *Afikomen-ul*”(- așa se cheamă) și noi ne-am uitat unul la altul așa, am schimbat niște priviri ... “Da’ scoate-ți-o că ...”
 *Că primiți ceva ...
 - “... așa e regula, trebuie s-o scoateți! Noi o să vă dăm ceva ...” “Păi, am mâncat-o!”
 *He, he ...
 - S-a terminat cu răsplata, ne-am luat-o singuri ... Ei, și după aceea așa ...
 *Și ați pus un pahar pentru profet?
 - Da, păi se pune un pahar pentru profet, se deschidea ușa, când era capitolul ...
 *Copiii deschideau sau tatăl?
 - Nu, tatăl deschidea ... Se aștepta ... se presupunea că a venit, a gustat, i-a plăcut, a plecat ... V-a veni el când erai flămând ... toată lumea așteaptă asta ... toate religiile așteaptă așteaptă Messia ...
 *Și de cântat – ați cântat la terminarea seriei?
 - Nu, nu, nu ... tata, tata citea acolo și intona ... cu o anumită melodie se intonează asta ... noi nu, că ... n-am ... eram mici ... și dup-aceea când am fost mai mari ... n-am mai ... nu mai dădeam așa mare importanță. El făcea toate regulile, noi ... mai citeam o carte.... mai..... în timpul ăsta. După aceea era sărbătoarea de *Purim* ...
 *Și cele patru întrebări cine le pune?
 - Cel mai mic, fratele ...
 *Dumneavoastră nu aveți ...
 - Eu n-aveam treabă cu asta, eu eram absolvit. Și asta se termina seara târziu ... După aceea ... asta dura 8 zile, Paștele. Tata mergea primele zile la sinagogă ...
 *Și-n primele două zile se ține seara de *Seder*, nu?
 - Da, da ... da.
 **Da’ nu se ținea înainte ... la sinagogă, nu se făcea acasă ...
 - Da, da ... două zile ... nu știi că noi mergeam la ...
 *Da’ atunci se ținea acasă?
 **Acuma *Saul* ...dar eu când am avut colegele mele ...
 - DA, atunci nu se ținea la sinagogă, se făcea acasă atunci. Dar se țineau .. se făceau două seri ...
 **Eu aveam colege ...
 - Poate nu făceau toți două seri ... poate nu făceau toți ...
 **A, nu făceau de-acasă ...

- Acasă, da ... înainte nu se făcea la sinagogă, pe vremuri. Acuma ... acuma se face pentru că acasă... foarte puțini mai știu și foarte puțini mai pot, adică nu ... sunt unii care ... n-are cine să facă ... nu știu să citească ...

*Nu mai sunt familii mari ...

- Nu sunt familii mari, nu știu – pentru o persoană – două să începi să faci o ceremonie întreagă, faci mare

*Și tatăl cam până la ce an a făcut Sederul?

- Tot timpul, tot timpul – până a decedat de Paști făcea tot timpul. Da, dar ... nu, în anii când se făcea la cantină mergea la cantină, mergea la cantină ...

*Și când au început să facă la cantină?

- Ei, de mult, eu știu să văd, asta din ce an este... din ce an este ... să mă orientez aici ... Ah, da ... '72. Din '70 așa '71 xxx și atuncia mergeau ... o parte din oameni mergeau... care mergea aici nu făceau acasă. Să vă spun. Înainte rar era organizată ... de asta... comunitatea ... nu era încă organizată ... era numai așa ... adică fără activitățile astea ...

**xxx

- Nu se făcea activitățile astea cu cantină. După aceea s-a făcut la cantină, aici era o cantină unde mâncau aici în Botoșani ... era cantină unde mâncau și 50 – 100 de persoane zilnic ... prânzul.

*Și înainte de Paști se adunau lucrurile cu făină și drojdie?

**Da.

- Da, se ardeau, se strângea ... în orice caz se prevedea ca să termini ... să nu ai pâine, nu mai cumpărai ... nu mai făceai pâine, nu știu ce ... iar cantitățile ... cantitățile mari care aveai făină sau ... unii aveau cantități mai mari ... acuma nu, dar înainte oamenii aveau în casă făină, aveau ... se lega bine, se sigila și se punea într-un anumit loc ca să nu fie aici unde circula oameni, într-o magazie ... ceva ... într-un depou, într-o debara ...

**Și era ceva contract de vânzare a acestor produse ...

- Aaa ... să știți ... a nuu ... În ultimul timp ... eu n-am mai prins asta. Știu de ... știu din povestiri ... ca să faci că n-ai nici o treabă cu asta, făceai un fel de contract că îl vinzi și el se obligă să ți-l restituie înapoi când ai să-i dai tu banii înapoi, da' nu se făcea nici vânzarea, nici cumpărarea lui ... Asta n-am mai prins eu ... n-am mai prins treburile astea.

*Și cum se arde ce se găsește?

- A, se pune într-un vas ... da' ... da' mai mult simbolic se arde acolo ... că nu se arde... nu știu, înainte cu sute de ani dacă se făcea cu un foc mare....

*Și asta mama făcea? Sau tata?

-Mama, tata... de obicei tata. Într-un vas se punea acolo un rest de pâine ... un rest de paste făinoase, eu știu ... ce mai era acolo ... și se punea o bucată de hârtie, ceva și se dădea foc și asta era simbolic ... ardea puțin și se stingea și se arunca la gunoi și ... era că te-ai curățit de ... de ... După aceea se sărbătorea *Purim*-ul.

*Cum era de Purim?

- Eu am mai prins încă ... în Săveni când eram copil, se organizau mese, se mascau copiii, se făceau niște echipe care prezentau mici scenete din ... cu *Esther* ... cu toată povestea...

*La ... acasă la oameni?

- Da, așa cum se merge de Anul Nou, nu știu dacă în zona aceea se merge – merg așa copiii cu ... așa scenete cu ...

*Și dumneavoastră mergeați?

- Mergeam și eu. Și ... iar alții mergeau singuri, te-mbrăcai de-acasă cu ce găseai mai ciudat prin casă așa ... și ...

*Și dumneavoastră cu ce-ați mers?

- Mergeai acolo, cântai ceva, declamai ceva – o poezie – să zicem, zici câteva versuri referitor la asta. De obicei mergeai la case unde aveai colegi, după aceea puțin ... mai te distrai cu colegii ... nu știu ce ... mai servea ...

*Și mergeați singur sau mergeați mai mulți?

- Uneori mai mulți, uneori singur, cum se organiza fiecare. Dacă se strângeau câțiva copii – hai să mergem împreună – organizau un fel de scenetă. Dacă era ... erau unii care mergeau singuri. Și eu mergeam uneori singur, mergeam ... mă îmbrăcam.....

*Și dacă făceați ceva scenetă, în ce vă îmbrăcați?

- În diferite roluri, *Esther* se îmbrăca un bărbat cu rochie albă, cu ceva pe cap, cu brățări multe, cu fel de fel de ornări (podoabe/găтели) ca ... ca asta ... *Haman* se îmbrăca într-o uniformă ... ceva ... militară ... ce găsea acolo – o haină militară cu chipiu, ceva ... nu știu ce...

*Și dumneavoastră în ce rol ...

- Ei, aveam fel de fel

*În fiecare an altceva ...

- În fiecare an altceva.

*Și primeați bani?

- Primeam dulciuri și bani. Primeam un pachet de dulciuri și bani - da' mai mult bani voiam că dulciuri erau și-acasă ... Noi voiam bani. Dup-aceea ne cumpăram și noi câte-o minge, câte-o nu știu ... ce era pe-atuncea ... Era ... era veselie la fiecare casă ... era vin, era masă ... era ...

** xxx Botoșanii ăștia noi. Se îmbrăcau și creștinii și mergeau în vizite la evrei și

*Primeau tot felul ...

**Da, ca să primească ...

- Da' se știa că-s creștini ... da, da' veneau așa ... ca creștini, no, veneau în vizită, se distrau ... veneau ... unii care știau să cânte din instrumente, veneau cu instrumente și cântau cântece din astea evreiești ... de obicei cu armonică și cu vioară ... asta era ...

**Cu acordeonu' era ...

- Da, armonică, acordeon, și vioară. Și ... Cântau cântece.

**Și se rămânea ... familia în vizită, adică erau prieteni care aveau și se rămânea ...

- Asta era seara. Ziua bărbații mergeau la sinagogă, acolo se citea *Meghilat Esther* ... se cheamă povestea asta ... meghilat – povestea *Esther* ... acolo se citește povestea asta ...

*Asta era înainte de seară ...

- Înainte de seară, în cursul zilei. În cursul zilei se mergea la sinagogă ...

**Xxx ... să servim cu o bucățică de xxx un dulce să vă servesc ...

*Mulțumesc ...

- Dar să vină și prietenul doamnei... Eu am pregătit să bem ceva ...

*Na, și de *Sukkoth*? făceați acasă ...?

- De *Sukkoth* tata făcea, știu, – un an doi ... cât am fost mare și-am prins – făcea ... am spus că noi stăteam în chirie undeva și era o curțică acolo ...

*În Săveni, sau aici, în Botoșani?

- În Săveni, în Săveni, aici dac-am venit ... n-am mai făcut ... Și acoperea cu ceva acolo, cu niște stuf ... cu stuf ... se pune ... făcea așa un

*Făcea un cort ...

- Făcea așa un fel de cort din stuf ...făcea un fel de stelaj de scândură, din lemn, și-l îmbrăca cu stuf și acolo ... câteva zile serveam acolo masa – și seara și la prânz.

*Punea și ornamente?

- Punea ... nu prea multe ... că era acuma după război și nu mai erau ...

*Ceva fructe sunt ceva ...

- Da, se puneau mere ... că nu erau anumite fructe ... din astea exotice nu erau. După război – mere, nu știu ce mai avea acolo....nuci ...

*Și ați mâncat acolo?

- Și mâncam acolo, tata făcea acolo ... citea o rugăciune, ceva, noi copiii ne bucuram, la noi asta era ... era o joacă. Copiii de obicei își construiesc – știți – corturi ... case ...

*Da, dar de dormit nu se dormea acolo ...

- Nu, nu ...

*Numai masa se servea ...

- Numai masa se servea.

*Și rugăciunea făcea de fiecare dată când mâncați?

- Da, da ... înainte de masă spunea și câteva intonări, acolo, făceam. și după aceea ... este sărbătorea asta strict religioasă de *Yom Kippur*, de pomenire ...

**Și după-aceea de primăvară, de flori ... ori ... cum se cheamă aceea de fructe?

- Da, de *Yom Kippur* postea toată lumea. Numai aceia care erau grav bolnavi nu posteau ...

*Copiii?

- Și noi copiii posteam.

*nici apă nu beați?

- Nu, nici apă nu beam. Și ne era o foame ... parcă nu mâncasem o lună de zile. Și în ziua aceea ...

*Era ceva masă specială înainte să începeți postul?

- Nu, nu. Se mânca obișnuit ... ba din contră – seara n-aveai voie să mănânci târziu, până răsărea prima stea trebuia ... era ... mâncarea pentru ziua respectivă ... După prima stea, de-acuma începea noaptea și era noaptea de ajun de post ... de *Yom Kippur*. Și nu puteai, n-aveai voie ... Și părinții posteau, mergeau la sinagogă, și mama, și tata ... stăteau acolo toată ziua ...

*Și dumneavoastră nu mergeați?

- Mergeam și noi. Da' noi am stat ... copiii fiind ... mergeam, stăteam acolo puțin, ieșeam afară, tot ne uitam ... tot veneam să vedem dacă nu s-a terminat rugăciunea că ne era foame ... și vorbeam numai de mâncare ...

**Aveam xxx coleg ...

*Pe ascuns nu mâncați?

- Nu. Cel puțin noi ... eu și frate-meu nu mâncam. Că noi aveam mare respect pentru tata ... dacă ne spunea ceva ... așa – ceva serios – nu călcam ... Așa ... făceam noi nebuniile noastre, ca și copiii, dar ... Și abia așteptam, și tot mergeam și ne uitam, veneam acasă, spuneam: “Când îi gata? Când îi gata?” ... Și bineînțeles când se termina asta se făcea ... seara se mânca o masă ... așa ... mai specială: se servea cafea înainte de masă de obicei, se servea o băutură alcoolică, care, la noi de obicei în casă nu era ... de exemplu cât era tata ... eu n-am știut de băutură alcoolică în casă. Nu era. Nu era. Era vin de sărbători, de Paști, așa de ... da' atuncea era. Se lua câte ... Noi copiii nu, părinții luau câte ... acolo, câteva.. zeci de grame 20-50 de grame de băutură alcoolică, era ... se servea câteva aperitive așa ușoare, se făcea o pauză de vreo jumătate de oră ... o oră ... după aceea se servea masa. Masa era o mâncare așa, mai deosebită, pregătită, și cu asta încheiam postul.

*Și ați făcut obiceiul acela de ... când trebuie să învărtiți în jurul xxx

- Ala înainte de ... înainte de *Yom Kippur*. Da, făcea tot timpul.

*Asta cum se făcea?

- Fiecare persoană trebuia să sacrifice o pasăre, asta ... asta era obiceiul aici ... în alte părți ... înainte cu o mie de ani, două mii de ani, trei ... se sacrifică un miel, un ied, o cutare ... că erau nomazi evreii pe atuncea ... Și... se cumpăra câte o pasăre – pentru bărbați cocoșei și pentru femei - pui, găini – și dimineața se spunea o rugăciune scurtă și se purta pasărea aceea

de-asupra capului, de trei ori, de 7 ... de încă 3 ori... cum era acolo ... și după aceea păsările astea se sacrificau chiar la ... *haham*, ritual ... și intra ...

*Și duceați fiecare pasărea proprie la *haham*, sau ...

- Nu. Nu, nu ... se ducea cineva ... de-obicei noi mergeam.

*Copiii?

- Copiii mergeam. Ne puneam într-o ... ne dădea într-un coș ...

*Asta cu învârtirea făceați împreună?

- Nu, nu, fiecare separat. Fiecare își spunea rugăciunea...

*Unul după celălalt?

- Da, da, se citea...Fiecare când putea. Tata când venea ... de exemplu că avea servicii ... venea acasă ... spunea rugăciunea, pe urmă pleca ... mama făcea odată cu noi. Făcea ea, după aceea făcea fratele, eu ... și se spunea rugăciunea asta ...

*Și asta se făcea înainte să înceapă postul, în ziua aceea ...

- Da, cu o zi ... cu o zi anterioară ... astea se sacrificau și intrau la pregătit ...

*Și din asta se făcea mâncarea care venea după aceea, la terminarea postului?

- Da. Da' nu numai din asta. Dacă era familie mai mare, mai lua și altfel de carne ... mai făcea și alte produse, dar sacrificarea era o obligație. Și asta am făcut-o ... tata a făcut ... și mama făcea... asta adică și eu o făceam ... cât trăiau părinții o făceam și eu când ... când făceau dâșii ...

*Și acuma?

- Acuma nu mai fac ... nu mai fac sacrificiul ăsta și ...

*Și *Hanuka* cum era?

- *Hanuka* tot era o sărbătoare veselă ... de *Hanuka* ... era pentru copii o sărbătoare mai importantă pentru că este obiceiul că se dau cadouri și în general ...în bani ...

**Hanukageld*.

- *Hanukageld*. Și noi așteptam *Hanuka* ... și ne făceam planuri..... ce o să primim ... cadouri ... ce o să primim. Că ne dădeau ... nu numai părinții ne dădeau, ci și rudele ... și alții ... cunoștințe care ne cunoșteau și aveam relații ... așa mai de prietenie de familie. Și tot așa, de *Hanuka* se pregăteau prăjituri multe și se duceau prăjituri de la familie la familie ... O familie ... noi duceam prăjituri la vecini, la *Juli*, primeam de la vecinii noștri, de la rudele noastre ...

*Asta era și la *Hanuka* ...

- Da, și era o sărbătoare veselă ...

*Și atuncia ... am văzut că aveți și dumneavoastră hanuchia ...

- Da, părinții aprindeau tot timpul lumânările astea ...

*Tot acestea?

- Astea, asta aprindea tata. O țin de ornament acuma.

*Și-n asta, original, se puneau ulei?

- Original se puneau ulei, ulei xxx. Asta înainte de ... da' în ultimii ani ... chiar de când ... copil eu fiind ... puneam lumânări, nu se mai puneau ulei, asta probabil că era înainte cu sute de ani.

*Și unde le puneau pe geam sau le puneau pe masă?

- Se puneau ... dacă era ... dacă era un geam în care putea să stea acolo, le puneau pe geam, dacă nu, se puneau pe masă, știți că erau geamuri care n-aveau xxx cum am aici, se poate pune ... da' dacă nu ai xxx poți să pui și ... dar normal, după tradiție, se pune la geam, ca lumina să se vadă de afară.

*Și sâmbătă făcea mama pâine?

- Da.

*Da? De-asta împletită?

- Da, făcea pâine *koilic*.

***Koalic* se cheamă.

- Din făină albă, cu ouă. Făcea sâmbătă de obicei sâmbăta se făceau mâncăruri mai ... nu mai ... adică și cu carne ... peste săptămână, în celelalte zile mai mâncam ... xxx cum mănâncă fiecare xxx. Sâmbătă se făcea mâncare de carne, tata se scula de dimineață, se-mbrăca frumos și își lua siderul, thalesul și mergea la sinagogă. Mergeam și noi uneori. Și nu se făcea ... nu se lucra deloc, era ... toată lumea se îmbrăca frumos și pe la prânz venea de la sinagogă, se mânca, după aceea se mergea în vizită, la rude, la prieteni ...

*Și foc aprindeau părinții?

- Aăă ... în ultimii ani aprindeau, de-acuma ... foc. Da' la-nceput n-aprindeau.

*Și mâncau rece sau ...

- Ne rugau ... nu. Nu, nu ... ne-aprindea cineva, aveam vecini, aveam creștini și știau ... ei știau chiar că sârbătoarea ... "N-aveți nevoie să vă ..." și le chemam și ne-aprindea ... da'n ultimii ani n-am mai ... nu mai erau condițiile ...

*Și vineri seara mergeați la sinagogă, sau numai tatăl?

- Mergea tatăl și și noi mergeam, și noi mergeam ... ajunul ... ajunul *Sabathului* ...

*Și câte lumânări aprindea mama?

- Mama ... mama aprindea de obicei ... aprindea lumânări după câți avea de pomenit, știi? Aprindea de obicei ... două lumânări le aprindea pentru părinți, aprindea o lumânare pentru ... a avut o soră care a murit în Transnistria ... și nu mai ... xxx aprindea câteva lumânări ... se acoperea pe cap și făcea rugăciuni ... rugăciunea specifică aprinderii lumânărilor ... după care ne așezam ... tata venea de la sinagogă ... ne așezam ... tot așa mâncam seara o mâncare mai deosebită față de alte zile ale săptămânii ... și ... adică întâmpinam *Sabathul* ... *Sabathul* îi întâmpinat în religia evreiască ca o regină ... că așa zice că ...

*Ce ... făcea binecuvântarea pentru masă?

- Da, așa făcea ... binecuvântare pentru pâine, pentru vin, pentru mâncare, pentru ... la sfârșitul mesei făcea și binecuvântare în care să mulțumească ... se mulțumea Domnului că ne-o dat posibilitatea să întâmpinăm *Sabathul* și să ne bucurăm de el.

*Și *barmitzva* ați avut?

- *Barmitzva* ... da. La Săveni am făcut *barmitzva* ... că am împlinit 13 ani. Înainte de asta am învățat am învățat am învățat rugăciunile respective care se spun ... am învățat o mică ... și trebuia să spui că tu, ca copil, câteva cuvinte și ...

ROTARU SAUL II.

PARTEA 2.

- ...era un învățător care învăța copiii să citească ... în în *Siduri* ... ne pregătea pentru asta, ne ...

*Cam cât timp trebuia să mergeți înainte?

- Eee, fiecare cum ... nu era o normă. Fiecare cum putea. Depinde de pregătirea care o avea copilul ...

*Dumneavoastră ați fost la *Heder*?

- Eu am fost la *Heder* și știam de acuma să citesc ... știam să ...

*Și unde ați fost la *Heder*?

- La Săveni, da.

*La Săveni?

- Da. Era mai ușor de-acuma. La *Heder*, la noi, se merge de la 4 ani, de-obicei se mergea ... Și-acuma se merge, da' nu aici, în Israel se merge

*Și atunci ați mers în paralel cu școala?

- Da, în paralel cu școala. Am mers și la *Heder* și ne-o învățat ... am învățat să citesc ...

*Cât timp?

- vreo ... nu știu ... 3-4 ani și ne-o învățat să citim, să traducem din *Torrah* ... ce scria în *Torrah* ... ne-o învățat atunci ce era de-nvățat ca să traducem ... și când am făcut *barmitzva* eu știam de-acuma să citesc, știam să ... numai așa ... ne-a pregătit așa ... special ... ca ceremonialul cum este ... să știu eu să ...

*Și cuvântarea asta în ce limbă trebuia să țineti, în română sau în idiș?

- Nu, în idiș ... nu în idiș ... în ivrit.

*În ivrit, da?

- În ebraică trebuia și asta te învăța ... dânsul te învăța. Da' puteai să spui și pe românește dacă nu vroiai să spui ...

*Și ce trebuia să spui atunci?

- Ei, făceai ... aduceai mulțumiri părinților că te-o crescut până la ora actuală, aduceai mulțumiri profesorului că te-o învățat să ... promiteai că devii ... intrând în rândul bărbaților ai cauți să te comporti ca un bărbat ... erai ... aveai 13 ani, nu ... cam asta-i ...

*Xxx

- Ei, cam spuneai, cam ... sigur ... ce concluzii ai tras din ce-ai învățat la... care învățau la *Heder* ... cam ce concluzii ai tras din ... pentru viață ... din ce-ai învățat acolo ... câteva cuvinte ... asta împreună cu ...

*Și ați primit atunci thales de la tatăl?

- Da, am primit un *thales*, un *sider* și un *tfilin* – asta de pus pe cap și pe mână ... și o bucată de timp în fiecare dimineață le puneam, le scoteam ...

*Spunea-ți rugăciune?

- ... până o început școala mai ... mai ... clasele mai mari ... n-am mai ... încet, încet ...

*Cam cât timp ați ținut?

- Vreo doi-trei ani, după aceea n-am mai ...

*Și dimineața și seara?

- Nu, numai dimineața, numai dimineața se pune... Dimineața se pune. și după-aceea o început de-acuma cu modernismul și alte preocupări ... alte idei ... când ești tânăr ... nu prea ...

*Și ați avut și ceva masă la *barmitzva*?

- S-a servit ... pe atunci, când am făcut eu ... nu se serv ... nu se făcea ... acum se fac uneori mese ... așa mari ... se serveau dulciuri ... cu un pahar ...

*Acolo la sinagogă?

- ... cu un pahar de vin ... cu dulciuri fel de fel ... chestii din astea ... Acuma se face ca un fel de onomastică ... bine, se face și onomastica cu ocazia asta ... Știi, dacă ... ai împlinit o vârstă și acum se face onomastică ... Acuma se fac uneori petreceri ...

*Acuma se fac și la fete ...

- Da, *batmitzvah* ... Și înainte se făcea la fete ...

*Se făcea?

- Da, asta-i o regulă ... fete ... la 12 ani ... și băieții la 13.

*La 12 ani?

- Da, însă de obicei Fetele cu un an mai devreme ... ele-s mai ... se maturizează mai repede ... și atunci se maturizau mai repede ... xxx acum – nu mai zic că ... acum ar trebui la zece ...

*Xxx

- Xxx asta nu, nu se sărbătorea ... cel puțin ... eu știu eu ... numai așa ... la sinagogă

*A ... și

**Și mai se face afară de asta și xxx a luminii ...

- Poftim?

**Și a luminii ... tot o sărbătoare ...
 - Păi asta-i *Hanuka*, care se aprind lumânările ...
 **Nu, da' cealaltă, care se dă fructe ... smochine, stafide ...
 - Asta Nahbahomer(????), se cheamă.
 *Și asta la sinagogă se face ...
 - Da, se face la sinagogă, se face la sinagogă
 **Da' ne trimite acasă ... ne dă la fiecare ... stafide ...
 *Fructe?
 **Da, da ...
 - Un pachet așa, simbolic ...
 *Asta de-nceputu' primăverii sau ce?
 - Da, da, da ... să îți minte de ... fructele ...
 **Acea care se dă nuci?
 - Acelea se dă de ...
 *De *Purim* se dă nuci ...
 **Nu, alea prăjite ...
 - Da, da, e ... da. Cam astea sunt sărbătorile ... așa ... care-s ...
 *Și ați avut jucării de *Hanuka*?
 - Da, de *Hanuka* ... aveam titirez, un titirez din ăsta care se ținea din an în an ... când eram noi mici nu era ca acum – se fac titireze în sistem industrial ... aveam de-acela care făcea gălăgie ... se chema în idiș *graiğăr* ... Nu știu cum se spune în ivrit ... din asta xxx care se făcea când se citește la sinagogă numele lui *Haman* – ăla care era xxx - se face gălăgie cu ... cum se spune pe românește ... se folosește și pe terenurile de fotbal ... se învârtă, are așa un fel de ...
 *Ca un fel de ac xxx
 - ... de ac care face atingere și face gălăgie și ... din lemn....
 **Și la filarmonică se folosește ...
 - Da, să imite niște zgomote ...
 *Asta ați avut acasă?
 - Nu acasă, era la sinagogă de obicei ... și acolo ...
 *Și titirez ați jucat?
 - Da, titirez, da.
 *Și cărți de *Hanuka*? Am auzit că făceau ceva cărți speciale de joc ...
 - Aaa ... n-am ... asta acum, probabil, anii ăștia ...
 *Deci de *Hanuka* jucărie ... numai titirezul ați avut?
 - Eu n-am prins, eu n-am prins ... cât am copilărit eu ... am avut o copilărie din asta mai ... ascetă ... așa ... după război ...
 **În Israel când am fost, tot nu i-am ... Da' nici în Israel copiii ... *Purim* ...
 - Ee ... n-ai ... n-o avut dâșii acolo ... dar să știi că în ...
 **Da' nici nu sărbătorește în Israel ...
 - În Israel mai puțin se sărbătorește ...
 **De exemplu ...
 - Adică se sărbătorește ... cei care-s religioși 100 % țin toate așa cum s-o ținut acum 5000 ... toate ...
 **Da' ăștilalți xxx cumpără
 - Ceilalți nu ... nu țin ... foarte puțini care ... care ...
 **Nici de *Hanuka* ... *Hanuka*, de exemplu ... nu xxx
 - Da, da ... xxx aprind că ...
 **Aprind, da' așa ... nu petrecere ca la noi aici ... cum se face ...
 - Ei bine ... ei o ... da' se face petrecere ... fac aceia care vor să se ducă ...

*Și aprindeți acuma lumânări de *Hanuka*?

- Uneori aprind, uneori mai ... nu aprind ...

*Mai uitați?

- Mai uit ... un fir de lumânare și s-aprindă xxx

**S-aprinde la sinagogă și se merge seara ... se merge la sinagogă și s-aprinde ...

*Și se merge în fiecare seară la sinagogă?

**Nu ... xxx

- Nu, se merge primele două zile ... și ultimele se merge ... ultima zi se merge ... Și merg la sinagogă ... merg la sinagogă ... merg mai des acuma decât ... decât mergeam înainte când eram la servicii ... nici n-aveam timp ... și aveam și eu o zi liberă ... spuneam ... delegam pe alții să meargă.

*Și pe timpul comunismului cum era posibilitatea de a ține religia?

- Puteai să ții ...

**Puteai să ții ... xxx de ținut.

- Puteai să ții orișicum vrei, numai că trebuia să vii la servicii. ... era sărbătoare ... tu trebuia să fii la servicii ... dar în anumite situații unde era posibilitate ... dacă te învoiau o zi – două ... luai concediu o zi – două ... depinde ... cunoașteți ...

**de persoana ... xxx

- ... și unde lucra ... dacă lucra într-o instituție preponderent politică ...

*Atuncea nu putea să ...xxx

- Nu putea să spună: “Dă-mi liber azi, că am treabă la sinagogă” – c-așa era politica ... era ateistă. Dar, în general, dacă vroiai, puteai să ții. Îți luai concediu și te duceai o săptămână-două ... și făceai sărbătorile de... de *Anul Nou*, *Yom Kippur* și *Rosh Hashanah* ... mai mult, se putea ... puteai merge la sinagogă ... nu-ți spunea nimeni nimic în privința asta. Dacă aveai funcție de conducere politică ... asta de-acuma-i altă problemă ... te-ai angajat la treaba aceea – trebuia să suportți ...

*Și-atuncea cununie n-ați făcut – religioasă – nici la evrei, nici de celălalt ...

- Nu, nu am făcut cununie numai civilă și o petrecere ... așa ... între prieteni ... familie și prieteni ... și mireasa o lucrat vreo 3-4 zile pentru petrecerea asta.

*Dumneavoastră ați gătit și ați ...

**Da.

*Ați ținut acasă petrecerea?

- Da, da.

**Da.

- Aici ... la masa asta ... masa asta se-ntinde ... are dedesupt încă o tăblie ... xxx ... mai aveam vreo două ... mai aveam masa din bucătărie care tot se-ntinde cât de mare vrei ... acolo stăteau copiii ...

*Da' câte persoane ați avut?

**Aproape 30 de persoane ... adică prieteni și rude

- Aveam ... rudele, fratele, soție ... fratele ... cine-a mai fost ... fratele meu, prieteni, colegi, copii mulți ...

**Copii au fost mulți.

- Se strângeau: fratele a avut trei copii, fratele lui soția – doi ... cinci ... mai veneau ...

**Aveam prieteni ... xxx

- ... mai erau prieteni care aveau copii, aveam aici un vecin, o prietenă care avea un băiețel ... și cam toți erau de aceeași vârstă.

**Și erau două rânduri ...

.....
**..... făceau programul artistic ...

*De Crăciun?

- De Crăciun, da. Prezenta ... asta mare – una – nepoțica cea mai mare a soțului prezenta ea ... nu le-ai arătat pe nepoțelele tale? Are trei ...

*A, și atunci ei veneau aici în vizită ...

**În vizită și făceau ... program ...

- Făceau ei un fel de program ... cântau ... cântau frumos ... xxx stăteau, mâncau ...

*Le-ați pus cadouri sub brad?

- Le puneam sub brad cadouri, acolo, cu pachete, cu ... și după ce dădeau spectacolul ... trăgeau cu ochiul tot timpul acolo ... nu știau ... nu știau a cui e pachetul ... nu știau care și cum e, cine-l are ... care ... și după aceea le dădeam cadouri ... ei, acuma s-au făcut mari și ele ...

**Tot s-au împuținat ...

- S-au împuținat și ...

**În fiecare an, tot pe capete, unu' ... acuma n-a mai rămas decât ...

Plus

M. E.: Major Eموke

R. S.: Rotaru Saul

M. E.: Și așa, dintre frații și surorile tatălui cine era mai mare? Sau care era ordinea, care erau mai mare și mai mici?

R. S.: Mai mare era... adică... cum am scris.... Asta era... avea o soră tata, Veiniș Hache.

M. E.: Așa se scrie?

R. S.: E bun așa. Hache, ea era cea mai mare. Și după aia urma Rotaru Moșe, după aia Bărbieru Sura și după aia Vinter Estera, care era cea mai mică dintre ei.

M. E.: Da. Și asta, Lutfach Beti?

R. S.: Lutfach Beti tot... tot... între ei.

M. E.: Estera era cea mai mică...

R. S.: Asta era cea mai mică, și va să zică așa.... dacă luăm așa, în ordine, asta era cea mai mare, Veiniș Hache, a urmat Rotaru Moșe, fratele, după aceea Lutfach Beti, Bărbieru Sura și Vinter Estera.

M. E.: Da.

R. S.: Cam asta-i ordinea. Și cam în perioada asta sunt născuți... nu am datele de la fiecare. Altceva, ce probleme au mai fost...

M. E.: Aicea, întrebarea asta, Leibovici sau Lupașcu?

R. S.: Leibovici sau Lupașcu... adică cum am spus eu înainte...?

.....
M. E.: Mama dumneavoastră...?

R. S.: Nu, n-am făcut niciodată arborele genealogic...

M. E.: Și mama dumneavoastră ca fată cum s-a numit?

R. S.:

M. E.: Sau nu știți?

R. S.: Nu știu. Nu știu, că nu i-am cunoscut pe..... nu i-am cunoscut pe bunici. Eram mic, eram ... ei au murit când eram foarte mic.

M. E.: Și de numele astea două de unde țineți minte?

R. S.: ăăă... asta am avut pe niște fotografii. Pe niște fotografii am avut acolo o dedicație de la Leibovici.... Dar n-am înțeles niciodată de ce ... nici n-am întrebat-o pe mama, că practic nu, nu... nu... nu m-a interesat. Eram copil, și mic, când s-au pierdut, nu i-am cunoscut, și....

M. E.: Și ați spus ceva, că nu..... că nu s-au căsătorit oficial la început, sau cum....?

R. S.: Așa am dedus eu, că nu erau căsătoriți oficial, și mama la numele tatălui nu era trecut încă... în certificatul de naștere nu era trecut nimic. Știți? Că dacă nu aveau probabil acte de căsătorie, ... și atunci nu era, probabil, ca acum, că îți luai pe numele tău... poate era, dar... în orice caz nu știu, e ceva o....

M. E.: Și la numele mamei ce era trecut?

R. S.: Nu era trecut nimic, era trecut Leia.

M. E.: Și nici asta nu știți, cum s-a numit înainte de căsătorie mama dumneavoastră?

R. S.: Stați să văd, dacă am ceva... stați un moment să mă uit...

.....

R. S.: A fost Lupașcu la data nașterii... era numele mamei. Numele de familie... Lupașcu Brana o chema pe mama ei, și ei i s-a dat numele Lupașcu. La numele tatălui, nume și pronume, nu există scris nimic.

M. E.: Și atunci mama poate nici nu a luat numele soțului ei. Deci Lupașcu Brana, asta nu a luat numele soțului.

R. S.: DA, nu. Ea într-o... pe o fotografie a ei am găsit o notare: „De la Leibovici Leia..”, nu știu ce, acolo. Și am înțeles, că numele ei era probabil, neoficial, a fost Leibovici, care a fost, probabil...

M. E.: ... numele tatălui.

R. S.: ... numele tatălui. N-am întrebat-o, că era o problemă care nu puteam s-o întreb, și..... așa că.... Numele mamei oficial este Lupașcu, și prenumele Leia. Așa. Iar pe bunica o chema Lupașcu Brana.

M. E.: Și ea avea 38 de ani...

R. S.: ... 38 de ani la data nașterii lui.. mamei mele.

M. E.: În 1908.

R. S.: În 1908... înseamnă că a fost născută în..... 1870. Bunica. Bunica. Da.

M. E.: Născut(?) în localitatea Sâr....

R. S.: Sârbi e un sat lângă Săveni. Un sat lângă Săveni. Hănești, Sârbi,... acolo este o ... este ... sunt niște sate, Sârbi, Hănești, alăturate.

M. E.: Și acolo a fost născută mama?

R. S.: Da, da.

M. E.: Acolo trăiau părinții?

R. S.: Acolo trăiau bunicii.

M. E.: Bunicii.

R. S.: Da, da. Și după aceea... o stat și la Hănești.

M. E.: Au stat? S-au mutat de la Sârbi la Hănești?

R. S.: Da, da. Da. Au stat la Hănești, da. Era un iaz acolo, și am explicat aici, el făcea servicii la... la iazul ăsta.

M. E.: Aici am văzut, că ați corectat...

R. S.: „... a fost măritată, la fel și Liuca, care s-a...”

M. E.: Deci Liuca a fost cea care s-a despărțit imediat de soț...

R. S.: Da.

M. E.: Și Liuca are două fete?

R. S.: Da. Da. Două fete.

M. E.: Deci și Ethel a fost măritată?

R. S.: Da. Dar fără copii. Aici am am făcut.... „Vizitiu Zlota.. Ce știți despre ea?” Adică am notat aici: „care a locuit în Dorohoi, după război s-a măritat, și a avut un băiat, Delu – acum în Israel. A emigrat și ea în Israel, unde a decedat prin infarct.

M. E.: Cam când a amurit ea?

R. S.: nu știu, nu mai.... de mult..... 50.... 19..... când am făcut eu armată? O iau acuma înapoi.... a avut trei ani, înseamnă că e născut în 1957, înseamnă că el avea vreo 30 de ani... 1957... 1987. Cam prin 1987.... Cam prin 1985...

M. E.: Așa târziu a murit?

R. S.: Da.

M. E.: Și soțul ei?

R. S.: Soțul ei a murit în Dorohoi, înainte de...

M. E.: Înainte de război?

R. S.: Nu. După război, dar înainte de.... după aceea.... ea a emigrat singură cu -... cu băiatul... înseamnă că prin 1960 a murit soțul ei.

M. E.: Ahâm. Și copilul... băiatul încă era mic?

R. S.: Era mic, era mic. Copil mic era. Ea a murit prin infarct, și....

M. E.: Soțul ei cu ce se ocupa în Dorohoi?

R. S.: Era vânzător la un magazin în oraș. Da.

.....
R. S.: „Cum s-a numit sora dumneavoastră?” Sora mea, Haia s-a născut în anul 1941 în Hănești, și tot în acel an a murit de inaniție în timpul deportării în Transnistria. Ambele părinți.... așa, nu-i nici o problemă.... aici mai este ceva.... Paștele.... „... curățit de alimentele care dospesc.” Înțelegeți, da?

M. E.: Da, da, da. Alimente care dospesc.

R. S.: „A fost luat ca... A fost luat ca civil.” El așa a fost luat, ca civil.

.....
R. S.: ... Bugul.

M. E.: A, Bugul...

R. S.: ... Bugul, în loc de...

.....
M. E.: ... în '44.

R. S.: ... în '44. Așa.... „... ceea ce era greu, că n-avea.... bani.”

M. E.: Bani.

R. S.: În contiunare. Așa. „... am stat până în 1961..... tata..... câțiva ani administrator la restaurantul ritual.”

M. E.: A, deci la Cantină.

R. S.: Până în 197...

M. E.: Până în ce an a fost?

R. S.: Până în 1975.

M. E.: Da. Da, da, da.

R. S.: Așa. Aici e corect... „... o școală de sergent, și după aceea caporal.” Caporalii fac parte din corpul sergenților.

M. E.: „Când eram militar în termen, am fost...” Deci ați mers...

R. S.: Așa. „Asta e corect așa?” ... școală de sergenți, da. Da, am făcut o școală....

M. E.: Da, deci după ce ați făcut școala de sergenți ați devenit caporal.

R. S.: Da, da. Așa. Facultatea de Contabilitate.

M. E.: Așa se numea.

R. S.: Asta e o precizare. Da.

.....
M. E.: .. acuma cum vă petreceți o zi? activități.... dacă mergeți la Comunitate sau la sinagogă?

R. S.: Da. Acuma sunt pensionar, și nu mai am nici o ocupație în legătură cu fosta... cu profesia care am practicat-o.... Mai citesc, mă plimb, mai fac excursii cu mașina, și particip la acțiunile Comunității: merg la sinagogă în mod regulat când se fac rugăciunile, vineri,

sâmbătă și de sărbătorile religioase care se țin. Și..... îmi repar... îmi repar sănătatea, care s-a zdruncinat în timpul vieții...

M. E.: Și în excursii unde plecați? Pe unde mergeți?

R. S.: În țară mergeam... în urmă cu doi-trei ani mai mergeam prin munte, în excursii terestre, mai... acuma, de când fac niște tratamente și nici nu mai am voie să fac eforturi, mai mergeam prin stațiuni, în fiecare an, unde trebuie să facem tratamente, mai.....

M. E.: Unde ați fost în ultimii ani?

R. S.: ... Ultimii ani am fost la Bălțătești, aici în județul Neamț, am fost de vreo două-trei ori acolo, acolo sunt tratamente pentru reumatism foarte bune.

M. E.: Cu baie sau cu ce?

R. S.: Da, cu baie... cu băi de ... băi de apă ... de apă și cu nămol, și raze infraroșii, aplicații de nămol, și tratament electric care se fac peste tot. Mai mergeam și pe la înainte mai mergeam și la mare, dar acum nu mai avem voie să mergem la mare, iar chiar anul ăsta am fost de exemplu la Covasna. Am făcut acolo un tratament, tot pentru... tratament cardiologic, și pentru reumatism. Așa, și după aia am fost pe la Borsec, am stat câteva zile, am fost, am stat la o cabană de vânatoare, întâmplător am...

M. E.: La Borsec?

R. S.: Nu, la... la Balványos. Odată am intrat acolo ca să înnoptăm o noapte, că n-am avut unde să ajungem, și am pus cortul, și ne-am împrietenit cu domnul ăla, și când mergeam în excursie cam prin zona aceea, mergeam și la el, și dacă nu are... nu-i ocupată cabana cu vânători, ne primește și pe noi. Dacă nu, punem cortul în curtea lui, și... După aceea am fost la Lacul Roșu, am stat o zi sau... cât am stat? Două zile. O zi sau două. Am fost la Tușnad, dar acolo n-am stat decât o zi. Și așa trece vara, și după aia facem plimbări zilnice în afara orașului... pe desru(?) mergem până la lacul Eminescu pe jos, mai mergem peste câmp, așa, peste ogoare, câțiva kilometri, de dimineață până seara, și căutăm să ne menținem tonusul, să nu îmbătrânim chiar așa de repede efectiv, numai.... numai buletinul când te uiți la el, arată că... a trecut ceva timp.

M. E.: Da, cam.....